

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД СУМСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ –
ОБЛАСНИЙ ЦЕНТР ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
ТА РОБОТИ З ТАЛАНОВИТОЮ МОЛОДДЮ

ЗВІТ

про водний похід

першої категорії складності

річками Десна та Сейм

у межах Сумської та Чернігівської

областей

з 11 по 19 липня 2018 року

за маршрутом:

**с. Новгород-Сіверський – с. Путівськ – с. Разльоти –
с. Лиса Гора – с. Якличі – р. Сейм – с. Долинське –
м. Батурін**

Маршрутна книжка № 19 В/18
керівник:

Кондратенко Дмитро Євгенович

**Адреса: 40030 м. Суми,
вул. Каховська, 14,
конт. тел.: 0679958658**

Заступник керівника:

Бацман Жанна Григорівна

**Адреса: м. Суми,
вул. Баранівська, 197
конт. тел. 0664636004**

**Маршрутно-кваліфікаційна комісія розглянула звіт і вважає, що
похід може бути зарахований усім учасникам і керівнику як
похід першої категорії складності**

м. Суми – 2018 рік

Україна
Сумський обласний центр
позашкільної освіти та роботи з
талановитою молоддю
Маршрутно-кваліфікаційна
туристська комісія
218 - 00 - 1 Н 0 1 2 0 0 0
м. Суми

Голова МКК

(підпис)

(Кондратенко Д.Є.)
(прізвище, ініціали)

З М І С Т

1. Довідкові відомості про похід	3
2. Склад групи	4
3. Відомості про район походу	8
4. Оглядова карта	11
5. Графік руху	12
6. Технічний опис маршруту	14
7. Краєзнавча робота на маршруті	56
8. Підсумки, висновки, рекомендації	59
9. Додатки	60
10. Робоча карта.	67
11. Маршрутна документація.	73
12. Список літератури	80

У звіті використовуються такі скорочення:

пн., пд.	північ, південь
зх., сх.	захід, схід
год.	година
хв.	хвилина
км	кілометри
м	метри
сmt.	селище міського типу
с.	село
х.	хутір
м.	місто
вул.	вулиця
буд.	будинок
р.	річка
з/ст.	залізнична станція

ДОВІДКОВІ ВІДОМОСТІ ПРО ПОХІД

<i>Вид туризму:</i>	водний, на байдарках
<i>Категорія складності:</i>	перша категорія
<i>Район походу:</i>	р. Десна, р. Сейм, Сумська, Чернігівська область
<i>Строки проведення походу:</i>	11-19 липня 2018 року

Нитка маршруту: м. Новгород-Сіверський – с. Путівськ – с. Гнатівка –
с. Разльоти – с. Лиса Гора – с. Якличі –
с. Долинське – м. Батурин

Довжина активної частини маршруту: **168** км

- Тривалість походу:* – 9 днів
- активна частина подорожі – 7 днів;
 - кількість днів відпочинку – 2 дні;
 - тривалість під'їзду до початку маршруту: м. Суми – р. Десна, м. Новгород - Сіверський (автобусом) 5 годин;
 - тривалість від'їзду з кінця маршруту: м. Батурин – м. Суми (автобусом) 3 години 30 хвилин;
 - краєзнавча робота – під час активної частини походу.

У розробленні аварійного та запасного варіантів немає потреби, оскільки маршрут проходить густонаселеною територією, річка рівнинна.

Назва та шифр МКК:

МКК Сумського обласного центру позашкільної освіти та роботи з талановитою молоддю

Шифр: 218-00-1Н012000

Адреса: 40007, м. Суми, вул. Серпнева, 14а

Телефон: 0542-33-11-85, 0542-33-52-37

ВІДОМОСТІ ПРО РАЙОН ПОХОДУ

Район походу р. Десна - та р. Сейм в межах Сумської та Чернігівської областей. Маршрут пролягає територією Шосткинського, Кролевецького районів Сумської області та Новгород-Северського, Сосницького, Коропського, Бахмацького районів Чернігівської області.

Сумська область розташована в північно-східній частині України. На півночі та сході вона межує з Белгородською, Курською та Брянською областями Росії; на півдні і південному сході – з Харківською, на заході – з Чернігівською та Полтавською областями України.

Загальна площа Сумської області складає 2383,2 тис. га.

Поверхня території області представляє собою хвилясту рівнину, пересічену долинами річок, ярами та балками. Крайня північна частина розташована на території Поліської низини, східна та північно-східна – на відрогах Середньоросійської височини, висоти якої місцями сягають понад 200 метрів над рівнем моря. Західна та південно-західна частини – давні тераси Дніпра та Десни, що піднімаються на 120-130 метрів над рівнем моря.

Область розташована в межах двох фізико-географічних зон – Полісся та Лісостепу. Клімат помірно-континентальний. Середні температури: влітку – від +20°C до +25°C; найвищі – у липні, серпні +33°C...+39°C. Осінні приморозки починаються в кінці вересня. Полісся є найбільш зволеним атмосферними опадами серед рівнинних територій України. В середньому за рік випадає 600-700 мм опадів.

По території Сумщини протікають близько 170 річок, які відносяться до басейну Дніпра. Найбільші з них – Десна, Сейм, Псел, Ворскла. Гідрографічну сітку доповнюють чисельні озера, водосховища та ставки.

Понад 17 відсотків території області вкрито лісами. Серед лісових масивів переважають дубові, а на піщаних терасах рік – соснові. Степова рослинність представлена невеликою кількістю екземплярів. Тваринний світ дуже різноманітний: лосі, косулі, дикі кабани, вовки, лисиці, зайці, борсуки, куниці, білки, тхори та ін. 40 видів рослин та 80 видів тварин, які зустрічаються на території області, занесено до Червоної Книги України.

Річка Сейм протікає територією Курської області Російської Федерації, Сумської та Полтавської областей України. Сейм бере початок на схилах Середньоруської височини. Долина Сейму в межах Сумської області трапецієвидна, її ширина становить 10-12 км. Заплава асиметрична; майже на всій протяжності правий берег підвищений, крутий. Лівий – низький, подекуди заболочений. Ширина у середній та нижній течії становить 25-40 м, інколи перевищує 100 м. Похил річки 0,3 м/км. Головні притоки: Звань, Клевень, Локня (праві), Вир, Єзуч, Куколка (ліві). Довжина річки Сейм 718 км, площа басейну 229 тис. км². Ложе річки складається з рихлих наносних порід, є виходи глини, крейди та опоки. Живлення мішане. Найвищі рівні води спостерігаються в березні-квітні, найнижчі – в липні-жовтні, льодостав - з початку грудня до

березня.

Річка Десна протікає територією Смоленської і Брянської областей Російської Федерації, Чернігівської і Київської областей України. Це ліва притока Дніпра. Довжина 1130 км (у межах України – 591 км), площа басейну 88,9 тис. км². Бере початок на Смоленській височині. Долина переважно трапецієвидна, широка; у верхній і частково середній частині – асиметрична, з низьким лівим і високим (до 35-40 м) правим берегом, нижче – береги пологі, піщані. Заплава заболочена, багато проток, стариць та озер. Річище Десни звивисте, завширшки до 450 м (пересічна ширина 200 м). Глибина річки 2-4 м (максимальна – 17 м). Похил річки 1 м/км. Десна має 18 правих (найбільші – Судость, Снов) і 13 лівих (основні – Сейм, Остер) приток. Живлення переважно снігове. Гідрологічний режим визначається весняною повінню і низькою літньою меженню. Амплітуда коливань рівнів води досягає 3-4 м. Пересічна витрата води 361 м³/с. Замерзає в грудні, скресає в березні.

Похід проходить густонаселеною територією з розвиненою сіткою шляхів сполучення.

Ступінь туристського освоєння району висока. Територією Сумської та Чернігівської областей можна проводити походи I категорії складності з пішохідного, водного, лижного та велосипедного туризму.

Відділення зв'язку, медичні заклади, магазини, адміністративні установи є лише у великих населених пунктах: м. Новгород-Сіверський, м. Батурин, с. Радичів, с. Разльоти, с. Вишеньки, с. Оболоньє, с. Сосниця.

Підрозділів спеціалізованих аварійно-рятувальних загонів служб розшуку та надання допомоги туристам на території Сумської та Чернігівської областей немає.

Мобільний зв'язок є на всьому маршруті.

Регулярне транспортне сполучення пасажирського транспорту в районі подорожі: залізничний та автобусний. Залізничні станції: м. Новгород-Сіверський, с. Макошино, м. Конотоп. Автобусне сполучення діє між рай. центрами та селами цих районів.

Маршрут походу починається від м. Новгород-Сіверський Чернігівської області. До нього можна дістатися потягом від станції Конотоп (Сумська обл.). Станція Конотоп є вузловою на напрямку Київ – Москва.

Маршрут проходить через місто Батурин Бахмацького району Чернігівської області, за 23 км на пн. сх. від залізничної станції Бахмач. Місто багате на історичні пам'ятки:

Новгород-Сіверський (Чернігівська область) - одне з найдавніших міст України, мальовничо розташовано на високому правому березі ріки Десна за 180 кілометрів від Чернігова.

Тут знайдені залишки стоянки стародавньої людини пізнього палеоліту, неоліту, а також селище епохи бронзи. Новгород-Сіверський виник у X столітті, як одна з фортець Київської Русі. Перші письмові згадки - 1078-1079 роки. З 1097 року був столицею Сіверського князівства. Тут князували династії Ольговичів та Давидовичів. Невдалий похід Новгород-Сіверського князя Ігоря Святославича на половців 1185 року став темою шедеву давньоруського епосу

"Слово о полку Ігоревім". 1239 року місто зруйнували татари. Відродження Новгород-Сіверського почалося після Визвольної війни XVII століття. Після війни 1648-1654 місто стало сотенним містом Стародубського козачого полку. 1664 року під містом у бою з поляками загинув полковник Іван Богун.

Цікаво оглянути: Спасо-Преображенський монастир (XIV-XIX століття), Спасо-Преображенський собор (1796-1806 роки; всередині - експозиція музею "Слово о полку Ігоревім"), Успенський собор (1671-1715 роки), Триумфальна брама (1786 рік), Покровська церква 1720 року. Також - Замкова гора та кілька архітектурних пам'яток історичного середмістя.

***Місто Батурин Чернігівська область
Національний історико-культурний заповідник "Гетьманська столиця".***

Адреса та режим роботи заповідника: м. Батурин, вул. Гетьманська, 74, e-mail: baturin-capital@ukr.net. Сайт: <http://www.baturin-capital.gov.ua>

9.00 – 17.00, обідня перерва – 13.00 – 14.00, вихідні дні – субота, неділя. Тел.: (04635) 4-84-37. Довідки за телефоном: (04635) 4-80-08.

Музей – Будинок Генерального судді В.Кочубея. Режим роботи: 9.00 – 17.00, без перерви на обід, вихідний: понеділок. Тел. (04635) 4-82-43.

Музей археології. Режим роботи: 9.00 до 17.00 без перерви на обід, вихідний – понеділок. Тел. (04635) 4-88-53.

Цитадель Батуринської фортеці.

Адреса: вул. Партизанська. Тел: (04635) 4-88-53, 4-84-37.

Режим роботи: 9.00 до 17.00 без перерви на обід, вихідний – понеділок, тел. (04635) 4-86-96.

Палацово – парковий ансамбль Кирила Розумовського. Режим роботи: вівторок, середа, четвер, п'ятниця, 10.00 – 17.00, обідня перерва 13-00 до 14-00, субота, неділя, з 9.30 – 17.00 без обідньої перерви, вихідний день – понеділок, санітарний день – остання п'ятниця кожного місяця. Тел. (04635) 4-86-51.

ОГЛЯДОВА КАРТА РАЙОНУ ПОХОДУ

Масштаб 1:1500000

Умовні позначки	
	Шлях під'їзду від Києва
	Шлях під'їзду від Києва
	Місце початку походу
	Місце завершення походу

ГРАФІК РУХУ

День в дорозі	Дата	Ділянка маршруту	Пройдений шлях (км)	Чистий ходовий час (год.)	Час виходу на маршрут	Час зупинки на ночівлю	Погодні умови	Характеристика маршруту, перешкоди	Примітки (краснознавчі об'єкти, днювання тощо)
1	11.07	м. Новгород-Сіверський					удень +23°C уночі +18°C дощ	Русло широке, до 100 м, течія відчувається по всій ширині. Правий берег високий, забудований. Лівий, низький, заріс верболозом. Зручних виходів мало.	Екскурсія містом
2	12.07	м. Новгород-Сіверський – с. Путівськ	16	2.40	9.00	14.00	удень +22°C уночі +12°C с гроза	Ширина русла 100-150 метрів, повороти плавні і дуже затяжні. Береги вкриті лучною рослинністю. Лише на косах – зарості верби. Паромні переправи позначені на карті не діють.	Крейдяні кар'єри перед с. Путівськ
3	13.07	с. Путівськ – с. Гнатівка	24	5.20	9.00	17.00	удень +23°C уночі +12°C, гроза	Річка шириною 100-150 м, течія сильна, в руслі багато затоплених дерев. Русло створює дуже протяжні, плавні повороти з широкими піщаними косами, що утворюють мілини.	
4	14.07	с. Гнатівка – с. Разльоти	28	4.10	9.00	18.00	удень +23°C уночі +12°C сонячно, вітряно	Від с. Мезин до с. Разльоти Десна йде під правим корінним берегом. Ширина русла 100-150 метрів, повороти плавні і дуже затяжні.	Мезинська палеолітична стоянка

5	15.07	с. Разльоти – с. Лиса Гора	23	4	9.00	16.00	удень +23°C уночі +12°C Дощ	Ділянка Десни між селами Погореловка та Вільне показана на карті як майже ідеальна пряма, це не відповідає дійсності. Біля села Оболонь позначена на карті велика петля, а на місцевості Десна скоротила собі шлях, утворивши старицю	Палац Румянцева-Задунайського, с. Вишеньки
6	16.07	Днювання					удень +22°C уночі +12°C Дощ		
7	17.07	с. Лиса Гора – с. Якличі	31	6.10	9.00	18.00	удень +25°C уночі +15°C сонячно	Русло робить дуже затяжні повороти змінюючи напрям до 120 градусів. На поворотах утворюються піщані коси. З обох берегів примикає багато старих русел. Сел з води не видно. Паромні переправи не збереглись.	.
8.	18.07	с. Якличі – с. Долинське	22	5	9.00	17.00	удень +22°C уночі +15°C	Сейм досить широкий (40-50 метрів), але мілкий. Течія відчутно зростає на мілинах. У руслі багато затоплених дерев.	
9.	19.07	с. Долинське – м. Батурин	24	7	9.00	18.00	удень +22°C уночі +15°C	У Батурині лівий берег укріплений насипними хвилерізами. Проходити біля них треба обережно, бо можна о гранітні брили пошкодити байдарки.	Екскурсія до м. Батурин.
Усього:			168						

ТЕХНІЧНИЙ ОПИС МАРШРУТУ

День перший
11 липня 2018 року
м. Новгород – Сіверський

Погодні умови: +23°C вдень, +18°C вночі, дощ

Майже до самого місця стоянки (правий берег) приїхав найманий транспорт, який привіз учасників похода. Основний орієнтир для водія – це колишня пристань. Переправили речі на місце ночівлі, розташувались у таборі. Трохи відпочивши, вирушаємо на екскурсію (фото 1-4).

Фото з супутника м. Новгород-Сіверський

Місце стоянки

Маршрут екскурсії

Далі на фото використовуються такі умовні позначки:

напрямок течії

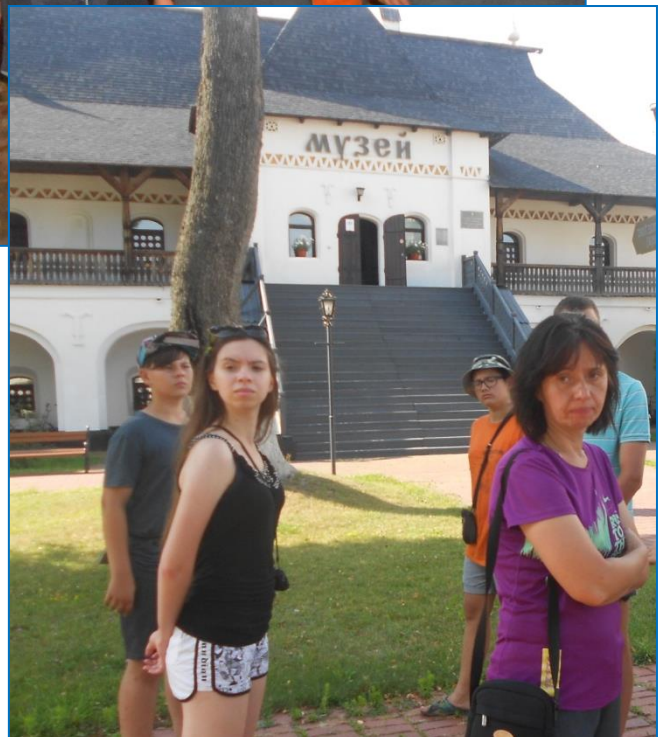

**Фото 1, 2. Екскурсія
містом**

Фото 3, 4. Екскурсія монастирем

Місто у екскурсійному плані досить цікаве, багате на історичні пам'ятки. Тому часу на екскурсію не шкодували. Відвідавши найцікавіші краєзнавчі об'єкти повертаємось у табір (фото 5). На правому березі напроти місця ночівлі є обладнане джерело (фото 6).

Фото 5. Місце першої ночівлі

Фото 6. Джерело напроти табору

День другий
12 липня 2018 року

м. Новгород-Сіверський – с. Путівськ

Ходовий час 2 год. 40 хв.

Пройдено 16 км

Погодні умови: +22°C вдень, +16°C вночі. Сонячно, після обіду гроза, дощ

Вихід о 9 годині

Стали на ночівлю о 14 годині

О 9 ранку, зібравши речі, починаємо свою подорож. Десна тече під високим правим берегом, який щільно забудований. Провеслувавши 2 км бачимо стіни монастиря (фото 7), А ще через 3 км (1 год.) понтонний міст (фото 8).

Фото 8. Понтонний міст

Русло йде вздовж правого корінного берега, який густо заселений. Лівий берег низький, заріс верболозом. Течія сильна, що прискорює наш рух. Провеслувавши 40 хвилин (5 км) минаємо с. Комань, та залишки двох паромних переправ, які позначені на карті (фото 9). На місті де була пристань стоїть готель (фото 10).

Фото 9. с. Комань та залишки паромної переправи

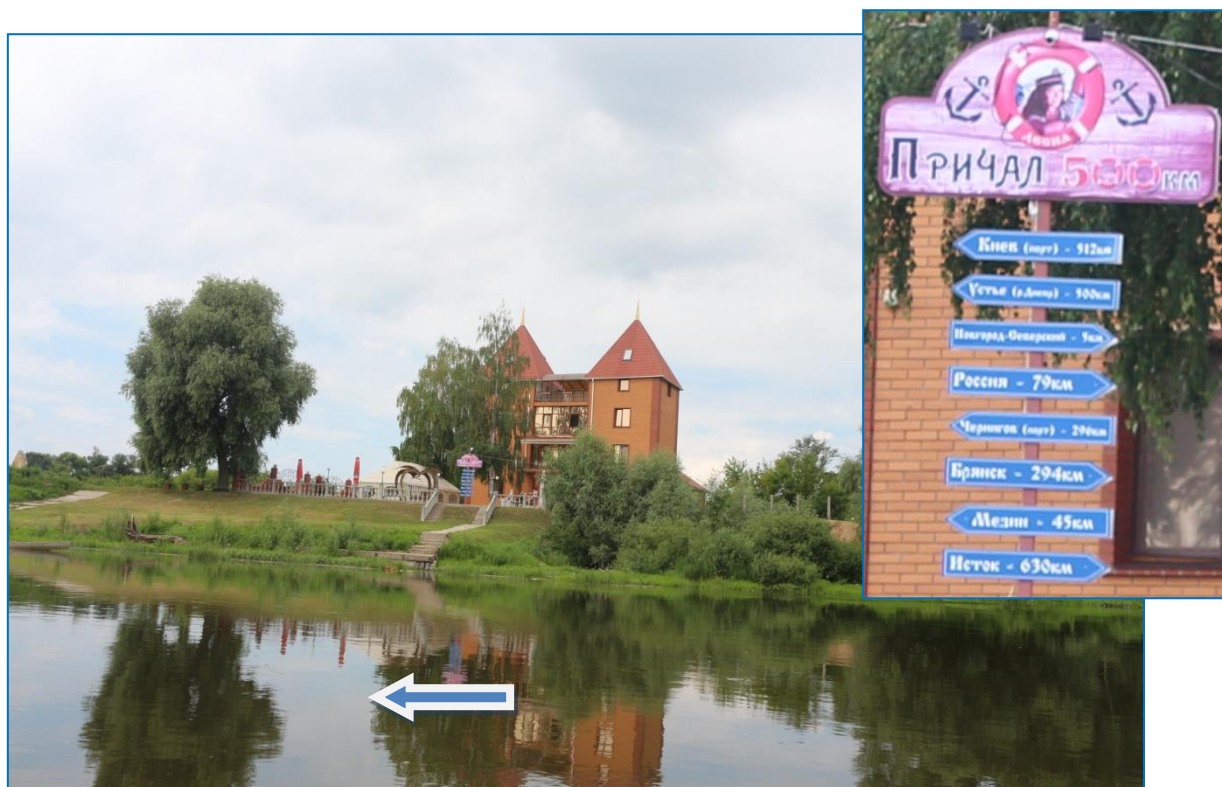

Фото 10. Готель «Причал»

Пройшовши ще з кілометр (10 хв.), бачимо по лівому берегу примикання рукава Вить (фото 11). Русло широкіє з сильною течією продовжує йти під високим правим берегом. Утворює затяжні повороти повторюючи малюнок берегу. Минаємо с. Араповичи (3 км, 20 хв.) (фото 12), а за ним мальовничі схили (фото 13).

Фото 11. Примикання рукава Вить

Фото 12. Пляж у с. Араповичи

Фото 13. Мальовничі схили за с. Араповичі

Провеслувавши ще 2 кілометри (30 хв.), підходимо до родовища крейди перед селом Путівськ. Насувається гроза. Швидко висаджуємось на правий берег, ставимо табір та ховаємось від зливи (фото 14).

Фото 14. Місце другої ночівлі

Благо літня злива не триває довго, і ми дочекавшись її кінця, йдемо на палеонтологічну екскурсію до кар'єру (фото 15, 16). Після дощу крейда досить слизька, тому треба бути обережним. Копатися у мокрій глині було важко, але кожен охочий здобув собі скам'янілості на згадку.

Фото 15. Палеонтологічна екскурсія

Фото 16. Пошуки скам'янілостей

День третій
13 липня 2018 року
с. Путівськ – с. Гнатівка

Ходовий час 5 год. 20 хв.

Пройдено 24 км

Погодні умови: +23°C вдень, +12°C вночі. Перемінна хмарність

Вихід о 9 годині

Стали на ночівлю о 17 годині

Добре відпочивши, рушаємо далі. Минаємо пристань у селі Путівськ, 400 метрів від місця ночівлі (фото 17). Далі русло Десни робить велику петлю (3 км, 40 хв.) та виводить нас до автомобільного мосту (фото 18). За мостом русло утворює широке плесо, яке при зустрічному вітрі важко пройти.

Фото 17. Пристань у селі Путівськ

Фото 18. Автомобільний міст

Добре повеслувавши по широких просторах Десни (2 км) бачимо під лівим берегом стоянку моторних човнів у с. Пирогівка (фото 19), а ще через 2 км (1 год. разом) бачимо залізничний міст (фото 20).

Фото 19. Стоянка моторних човнів

Фото 20. Залізничний міст

За мостом русло трохи звужується, повороти стають більш різкі та часті. По правому берегу бачимо відгалуження рукава, який позначений на карті біля с. Горки (фото 21). На обох берегах типові поймені луки. На поворотах піщані пляжі. На карті позначені паромні переправи та пристань, на місцевості їх немає. Пройшовши 9 км (2 год.), бачимо високий лівий берег (борова тераса) вкритий сосновим лісом (фото 22).

Фото 21. Вхід у рукав

Фото 22. Схили борової тераси

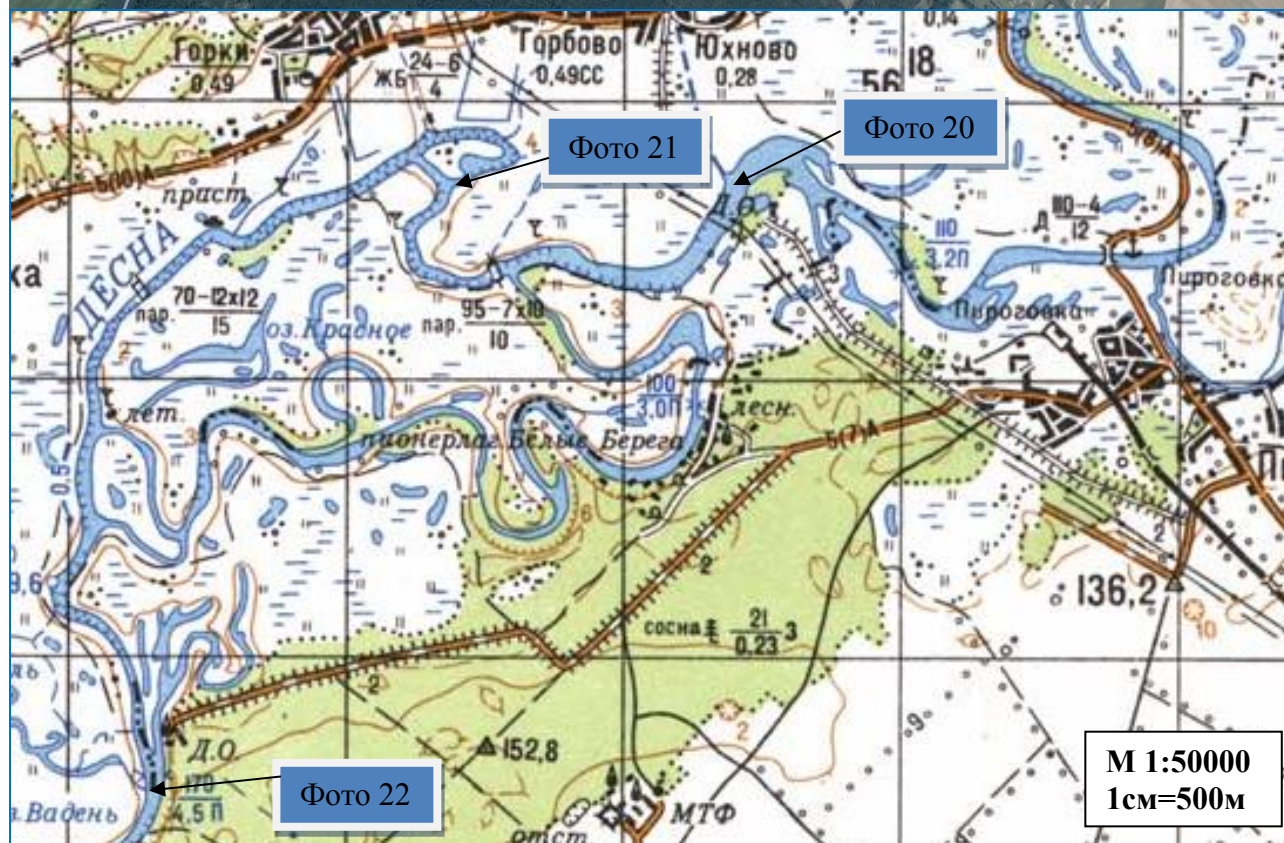
Горки Горбово Юхново Путивск

оз. Ореховое оз. Красное оз. Дедово

Фото 20 Фото 21 Фото 22

© 2018 Google
Image © 2018 DigitalGlobe
Image © 2018 CNES / Airbus

Google Earth

Далі русло продовжує сильно петляти по широкій поймі, утворюючи великі пляжі, затони. У воді багато підтоплених дерев (фото 23). Провеслувавши 1,5 години (8 км) стаємо на ночівлю на лівому березі. Піщана коса, місця для наметів та дров достатньо (фото 24). Найближче село знаходиться на правому березі, Гнатівка.

Фото 23. Типовий вигляд русла на цій ділянці

Фото 24. Місце третьої ночівлі

День четвертий
14 липня 2018 року
с. Гнатівка – с. Разльоти

Ходовий час 4 год.10 хв.

Пройдено 28 км

Погодні умови: +21°C вдень, +14°C вночі. Хмарно, гроза, дощ
Вихід о 9 годині

Стали на ночівлю о 18 годині

Стаємо на воду о дев'ятій ранку. Провеслувавши 4 км (40 хв.), бачимо на правому березі, місце впадіння р. Студенки та знак Мезинського національного природного парку (фото 25). Веслуємо ще 3 км, і бачимо будівлі с. Мезин та перший діючий паром (40 хв.) (фото 26).

Фото 25. Місце впадіння р. Студенки

Фото 26. Паромна переправа

Робимо привал, та йдемо на екскурсію до народного археологічного науково-дослідницького музею (фото 27). У селі є можливість поповнити запаси питної води (дуже смачна). Є продовольчий магазин. На екскурсію та відпочинок витратили біля двох годин. Рухаємось далі. Русло широке 100-150м, з сильною течією, йде під високим правим берегом. Утворює затяжні повороти повторюючи малюнок берегу (фото 28).

Фото 27. Екскурсія до археологічного музею

Фото 28. Типовий вигляд русла на цій ділянці

Пройшовши 3 км (20 хв.), минаємо паром у с. Деснянське (Свердловка) (фото 29). Десна продовжує і далі йти під правим корінним берегом, часом підмиваючи його та утворюючи мальовничі схили (фото 30).

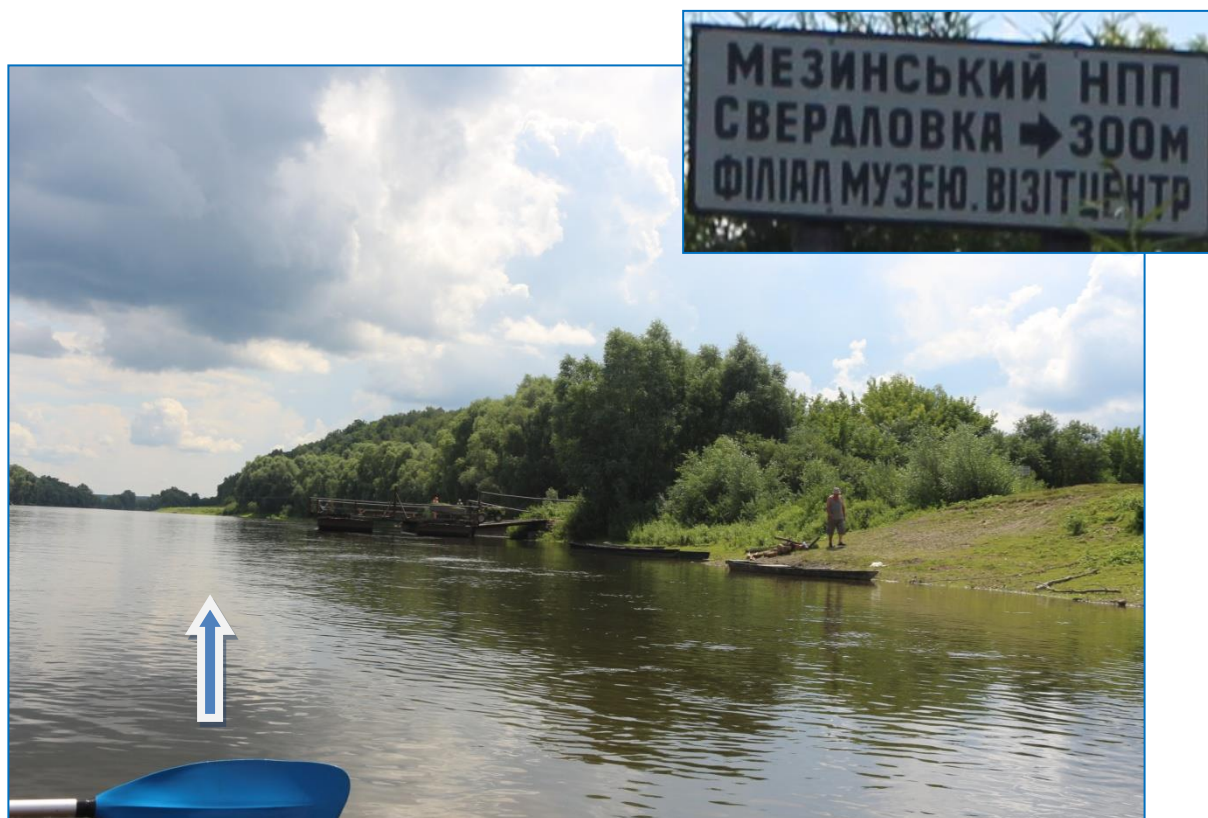

Фото 29. Паром у селі Деснянське

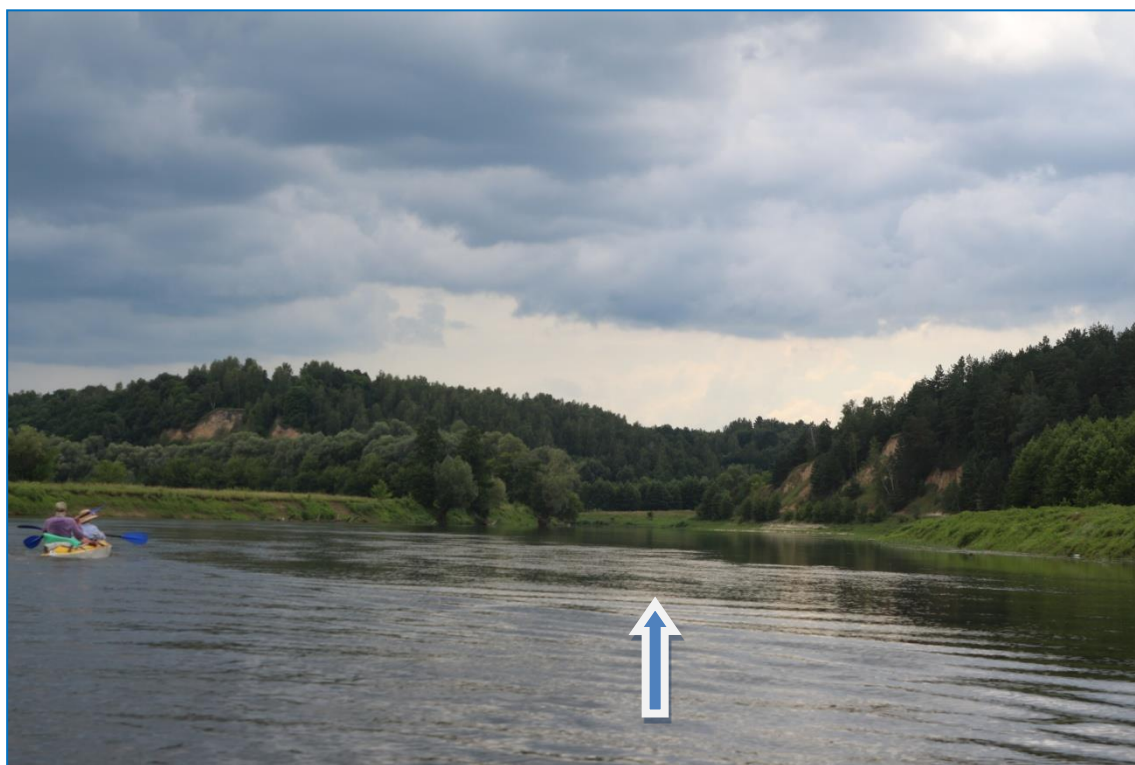
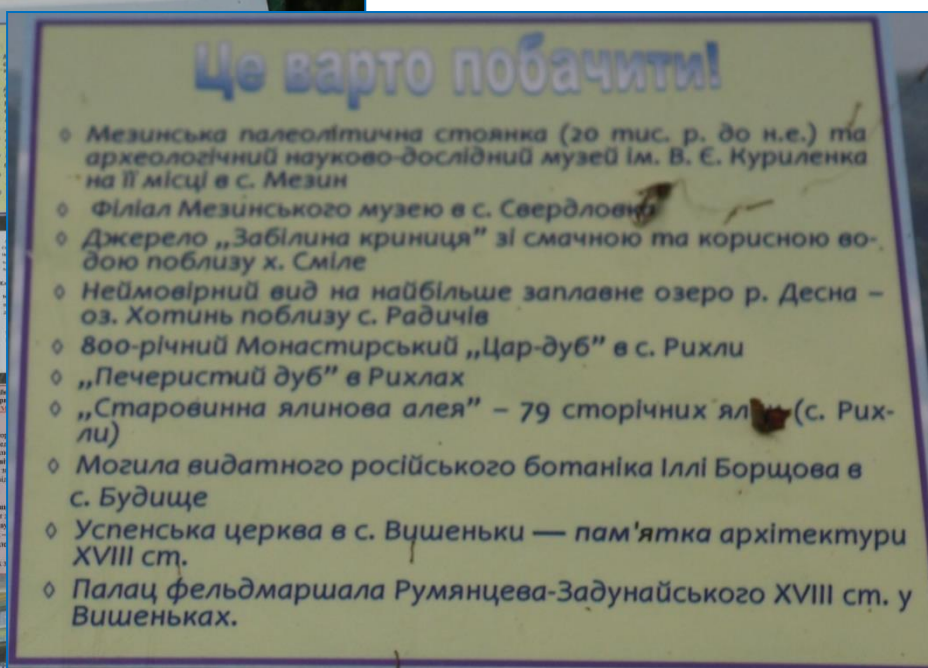

Фото 30. Десна підмиває корінний берег

Фото 31, 32. Зупинка на обід

Насувається гроза. Дуже вчасно на правому березі помічаємо бесідку. Перечікуємо грозу та обідаємо. Місце обладнане, судячи з інформаційних стендів, працівниками Мезинського парку (фото 31, 32).

Дочекавшись закінчення грози, йдемо далі. Провеслувавши 7 км (1 год.), проходимо паром у с. Радичів (фото 33). Далі до с. Разьоти. Будівель з води не видно. Десна відходить від схилів правого берега, роблячи велику петлю. У вершині петлі на карті позначена паромна переправа. На місцевості її не виявилось(фото 34).

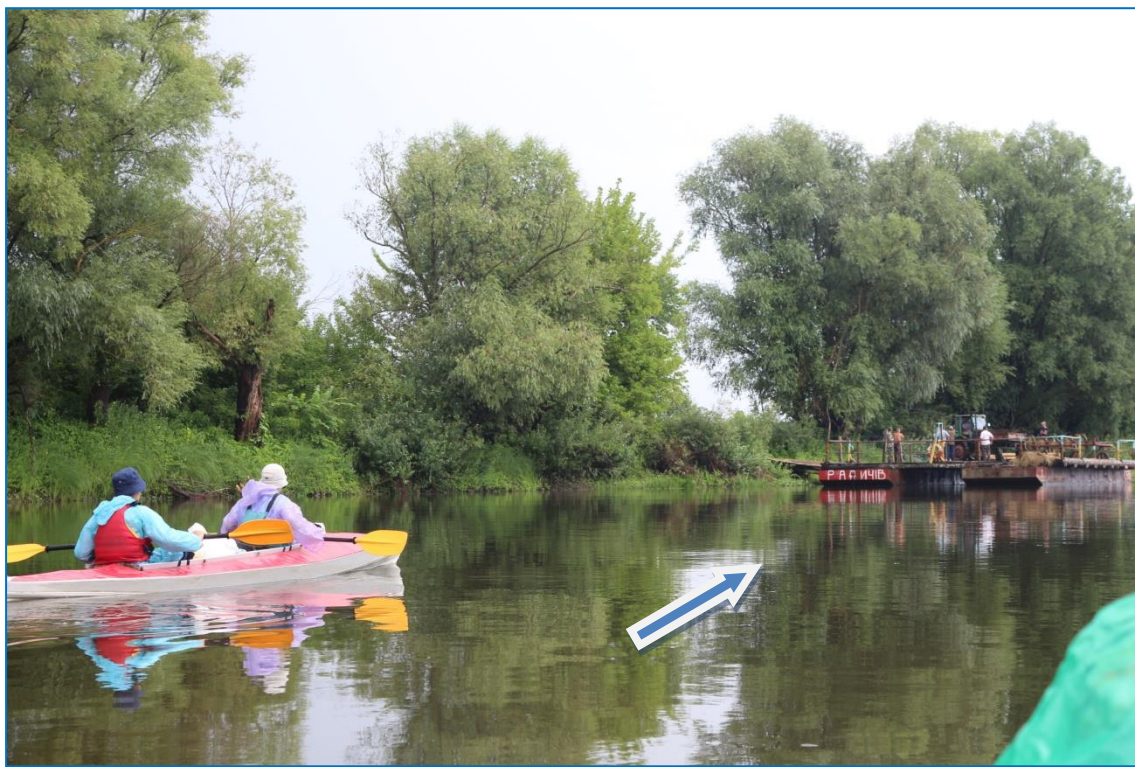

Фото 33. Паром у селі Радичів

Фото 34. А де паром?

Стаємо на ночівлю, коли русло повертається до схилів правого берега та с. Разьоти (фото 35, 36). Зручний підхід до води, велика галявина під розлогими вербами. Дров мало. Судячи з кількості сміття та кострищ місце популярне серед відпочиваючих, яких на наше щастя, змило дощем. Від паромної переправи у с. Радичів пройшли 11 км (1,5 год.).

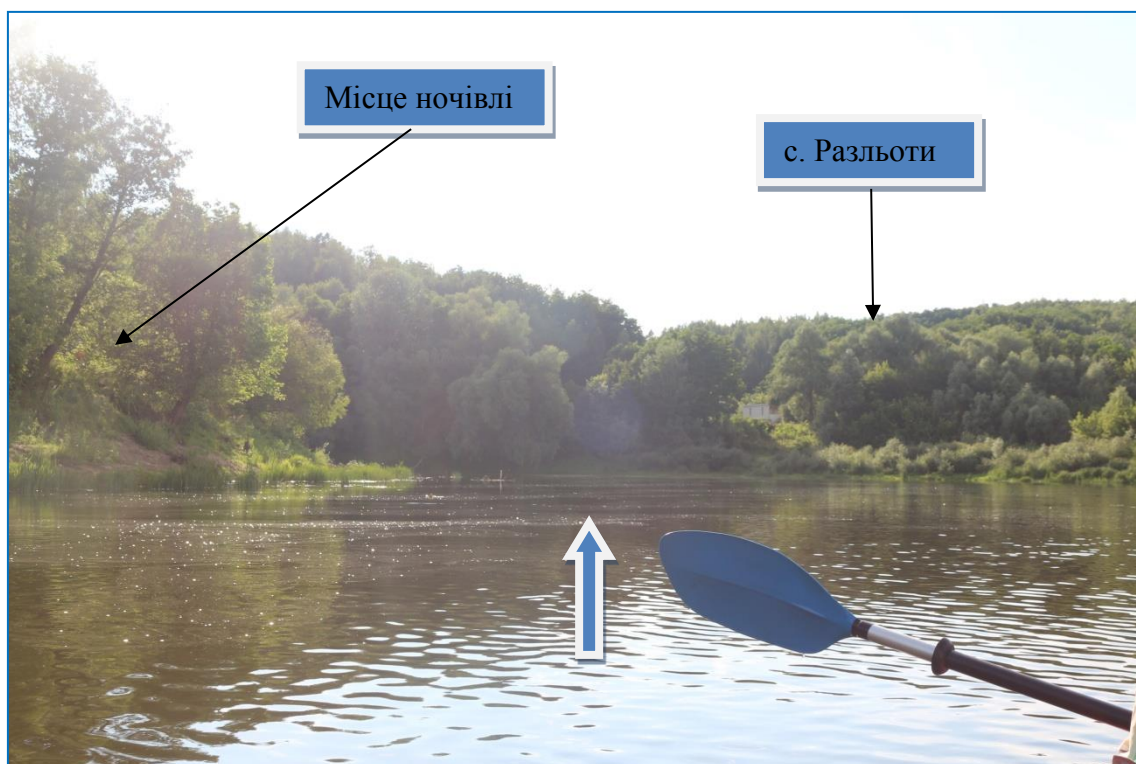

Фото 35. Околиці с. Разьоти

Фото 36. Місце четвертої ночівлі

День п'ятий
15 липня 2018 року
с. Разьоти –с. Лиса Гора

Ходовий час 4 год.

Пройдено 23 км

Погодні умови: +24°C вдень, +17°C вночі. Перемінна хмарність. Дощ

Вихід о 9 годині

Стали на ночівлю о 16 годині

Добре відпочивши рухаємось далі. Річка робить плавний поворот довжиною з кілометр. Проходимо рибацьку базу зі стоянкою катерів (фото 37), яка розташована біля впадіння річки Реть. Провеслувавши 10 км (2 год.) на правому березі бачимо с. Вишеньки (фото 38).

Фото 37. Стоянка катерів

Фото 38. Палац Румянцева Задунайського

Йдемо на екскурсію до палацу Румянцева Задунайського. Будівлі знаходяться у занедбаному стані. У селі є магазин та можливість поповнити запаси питної води. Рухаємось далі. 30 хв. ходу (4 км) і ми бачимо автомобільний міст між селами Придеснянське та Вільне (фото 39). За мостом Десна починає петляти по широкій поймі. Інколи змінюючи напрямок більш ніж на 100 градусів. Обривчасті береги чередуються з довгими піщаними пляжами (фото 40).

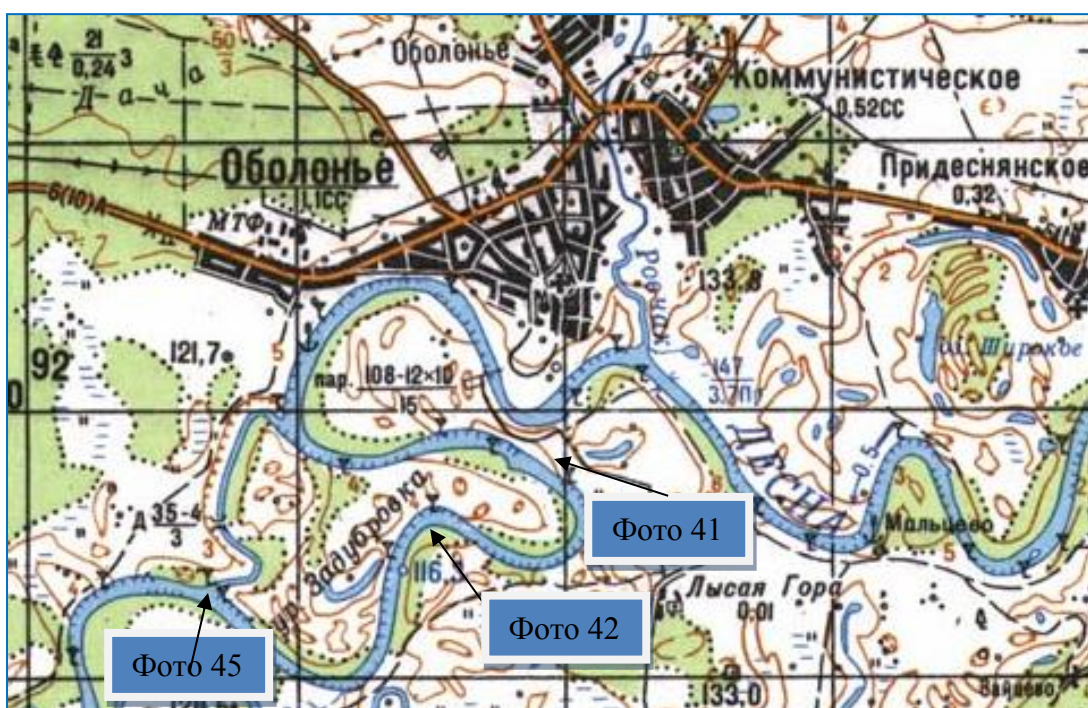

Фото 39. Автомобільний міст

Фото 40. Десна петляє по широкій заплаві

Біля с. Оболонь позначена на карті велика петля, а на місцевості Десна скоротила собі шлях, утворивши старицю, яка поступово заростає (фото 41). Нинішній вигляд русла у порівнянні з картою надаємо нижче.

Провеслувавши від мосту 9 км (1,5 год.) в районі с. Лиса Гора, стаємо на ночівлю. Великий піщаний пляж на лівому березі (фото 42). Місце обладнане великим накриттям, столом, лавками. Вогнище обладнане для тримання котла та пательні.

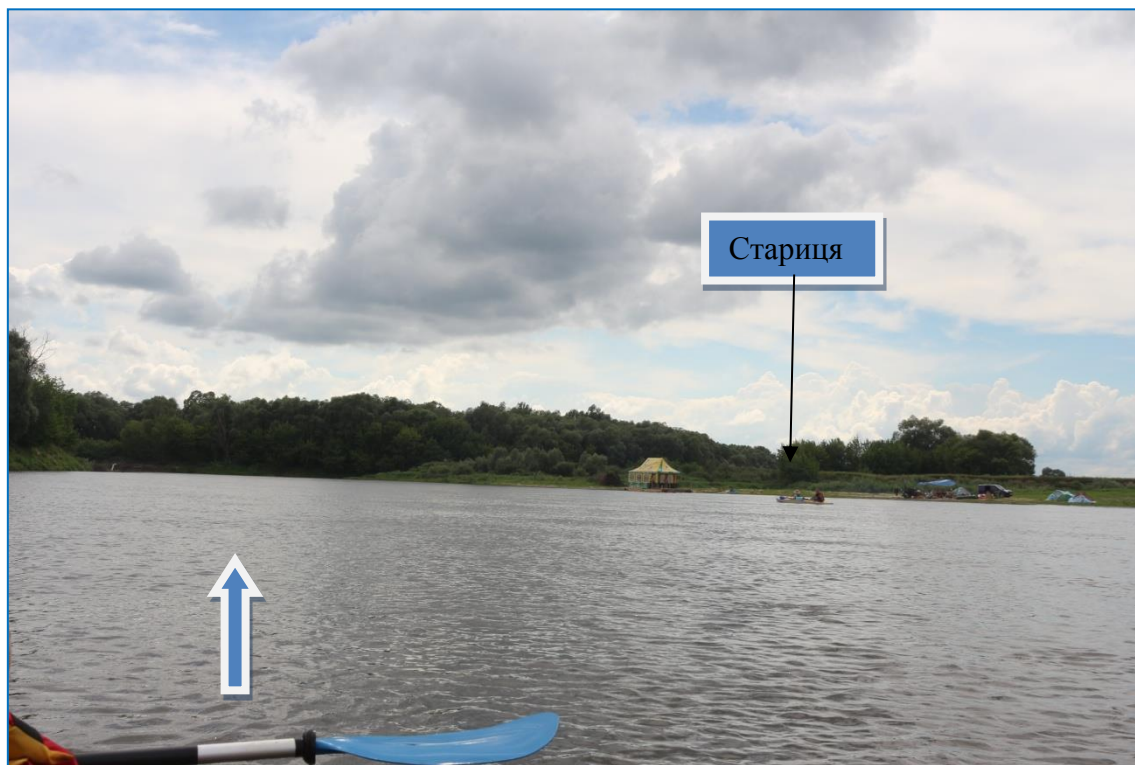

Фото 41. Пляж біля с. Оболонь

Фото 42. Місце днювання

**День шостий
16 липня 2018 року
Днювання**

Погодні умови: +23°C вдень, +12°C вночі. Сильний дощ, гроза, вітряно

Цілу ніч та весь день без перерви лив дощ. Не раз заочно дякували людям, які обладнали це місце (фото 43, 44).

Фото 43, 44. Цікава конструкція

День сьомий
17 липня 2018 року
с. Лиса Гора – с. Якличі

Ходовий час 6 год. 10 хв.

Пройдено 31 км

Погодні умови: +25°C вдень, +15°C вночі. Сонячно, ввечері туман

Вихід о 9 годині

Стали на ночівлю о 18 годині

Добре відпочивши та радіючи відсутності дощу, рухаємось далі. Русло робить дуже затяжні повороти змінюючи напрямок до 120 градусів. На поворотах утворюються піщані коси. З обох берегів примикає багато старих русел та невеликих приток (фото 45). Одна з них р. Короп (фото 46).

Фото 45. Примикання стариці

Фото 46. Ліва притока р. Короп

Селищ з води не видно. Паромні переправи не збереглись. Десна на цій ділянці дуже різноманітна. Русло то широке більше ста метрів, то звужується до 50 метрів. Течія сильна, особливо на поворотах та мілинах. У воді багато затоплених дерев. Берега обривчасті, на поворотах великі піщані коси (фото 47, 48).

Фото 47. Кілометрові прямі з сильною течією

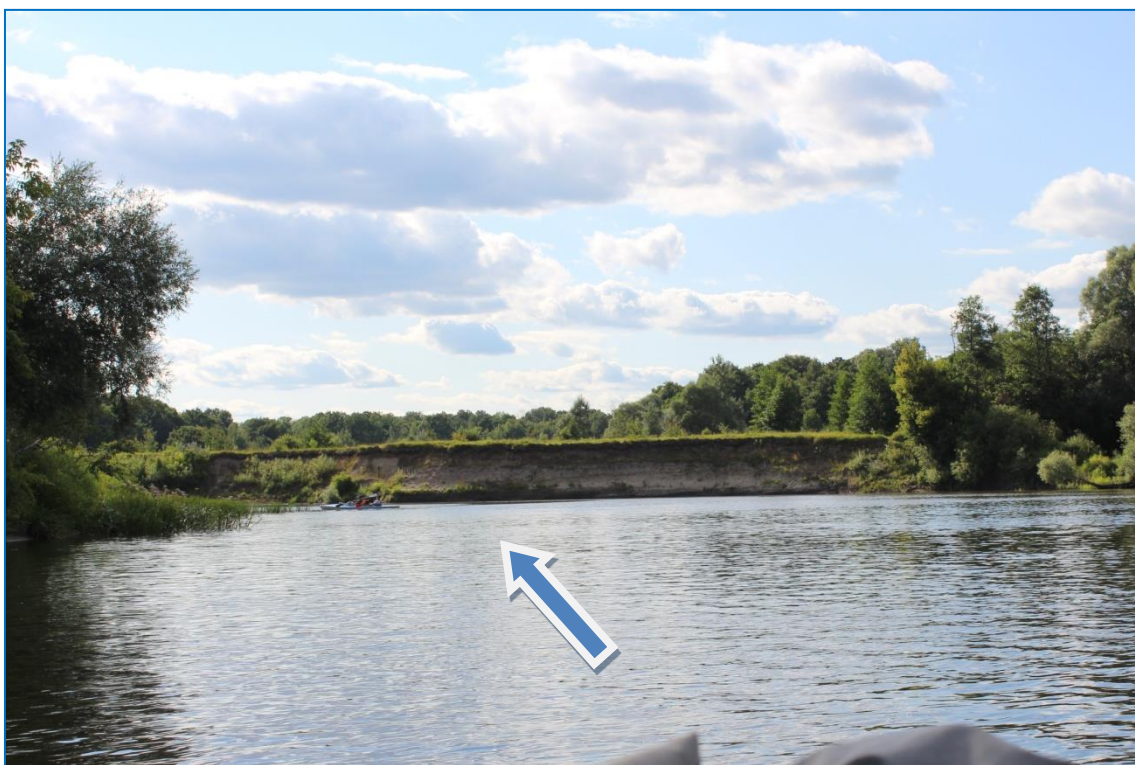

Фото 48. Повороти під 90 градусів

Фото 49. Капличка та зона відпочинку біля с. Конятин

Пройшовши від місця ночівлі 11 км (2 год.), біля с. Конятин, бачимо капличку та зону відпочинку (фото 49). Провеслувавши 6 км, перед с. Зметнев, бачимо злівого берега вхід у старицю (фото 50), а ще через кілометр розділення русла на два рукави (1,5 год.). Лівий вужчий з сильною течією. Правий широкий, багато водоростей, течія слабка (фото 51).

Фото 50. Вхід у старицю

Йдемо лівим і приблизно через 500 м рукави знов зливаються (фото 52). Таким чином ми зрізали більше двох кілометрів, та проминули с. Змітнів. На карті розділення русла не позначене. Теперішній вигляд цієї ділянки русла можна подивитись нижче на фото з супутника, та порівняти з картою.

Фото 51. Розділення русла на два рукави

Фото 52. Злиття рукавів після с. Змітнів

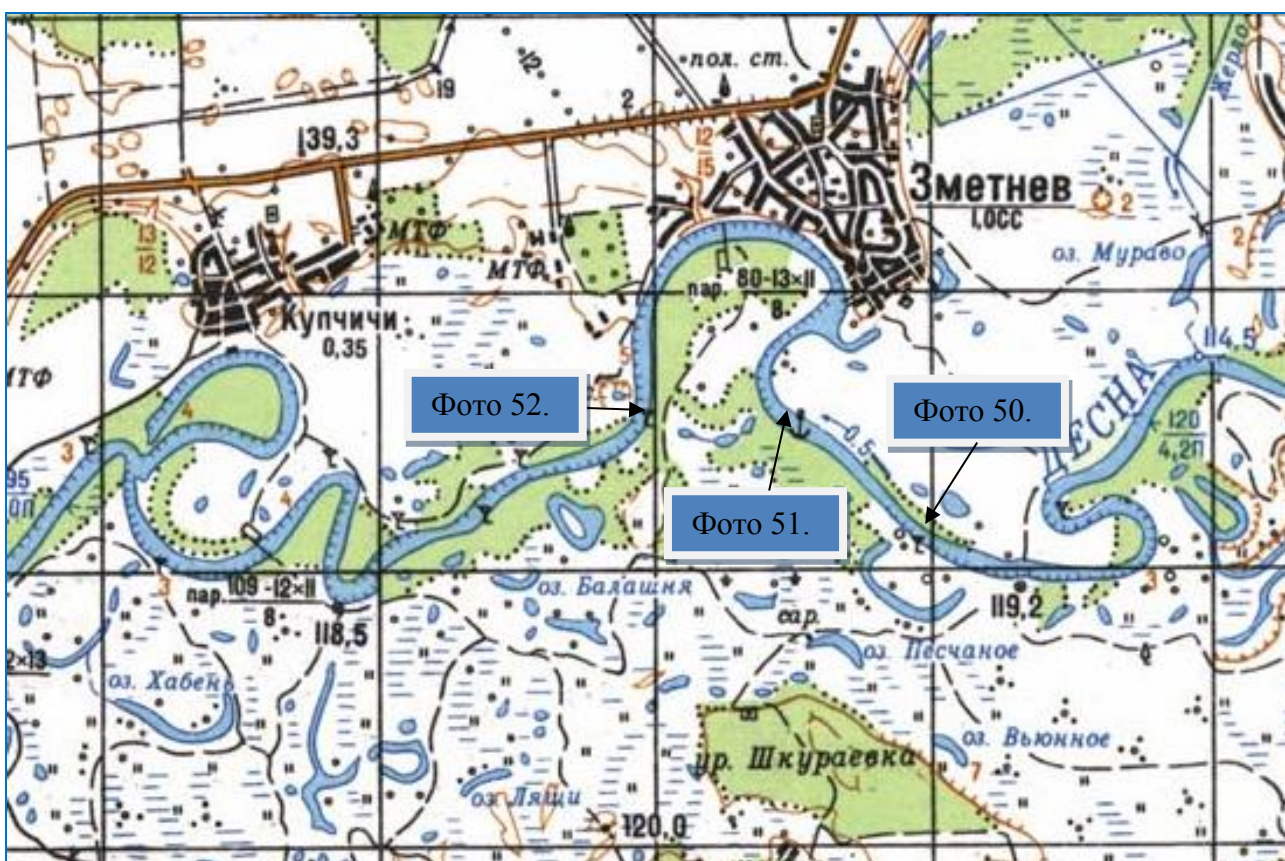

Фото 53. Зупинка у с. Спаське

Річка продовжує петляти по широкій поймі. Пройшовши 7 км (1,5 год.), робимо зупинку у с Спаське. Це перше за день село, яке видно з води. Відвідуємо місцевий магазин та поповнюємо запаси питної води (фото 53). Берег укріплений гранітними валунами, тому щоб не пошкодити байдарки, треба причалювати обережно. Рухаємось далі. Русло широке, але мілке. Сильна течія підмиває борову терасу правого берега (фото 54).

Фото 54. Десна підмиває борову терасу

Добре попетлявши (5 км, 1 год.), бачимо місце впадіння першого з рукавів правої притоки р. Убедь (фото 55). Пройшовши ще 1 км (10 хв.), стаємо на ночівлю на правому березі в районі с. Якличі (фото 56). Вихід зручний, дров достатньо, є стіл. У цьому році місце ніхто не використовував, бо галявина заросла вище пояса травою. Це дещо ускладнило встановлення наметів.

Фото 55. Права притока р. Убедь

Фото 56. Місце ночівлі

День восьмий
18 липня 2018 року
с. Якличи – с. Долинське

Ходовий час 5 год.

Погодні умови: +25°C вдень., +14°C вночі.

Вихід о 9 годині

Пройдено 22 км

Сонячно, сильний вітер

Стали на ночівлю о 17 годині

Добре відпочивши, рушаємо далі. Десна на цій ділянці дуже звивиста, сильна течія на поворотах підмиває берега (фото 57). Провеслувавши 4 км (30 хв.) з правого берега бачимо впадіння другого рукава р. Убедь (фото 58).

Фото 57. З підмитих берегів падають дерева

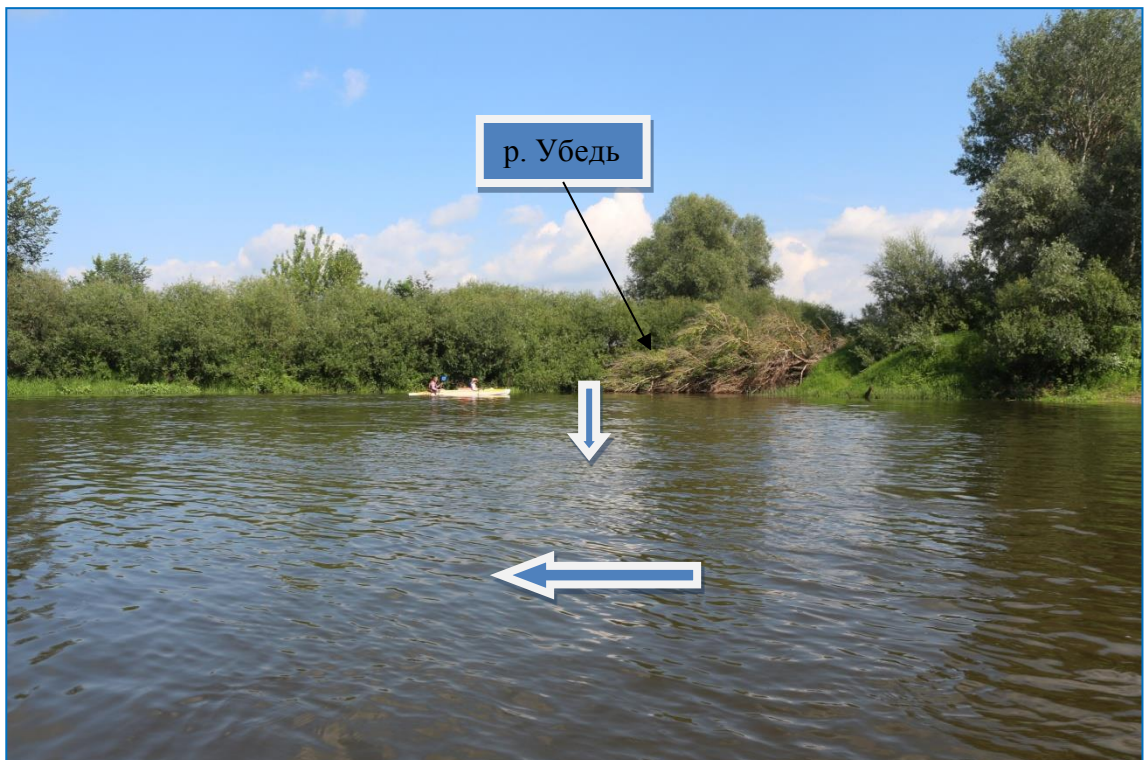

Фото 58. Впадіння другого рукава р. Убедь

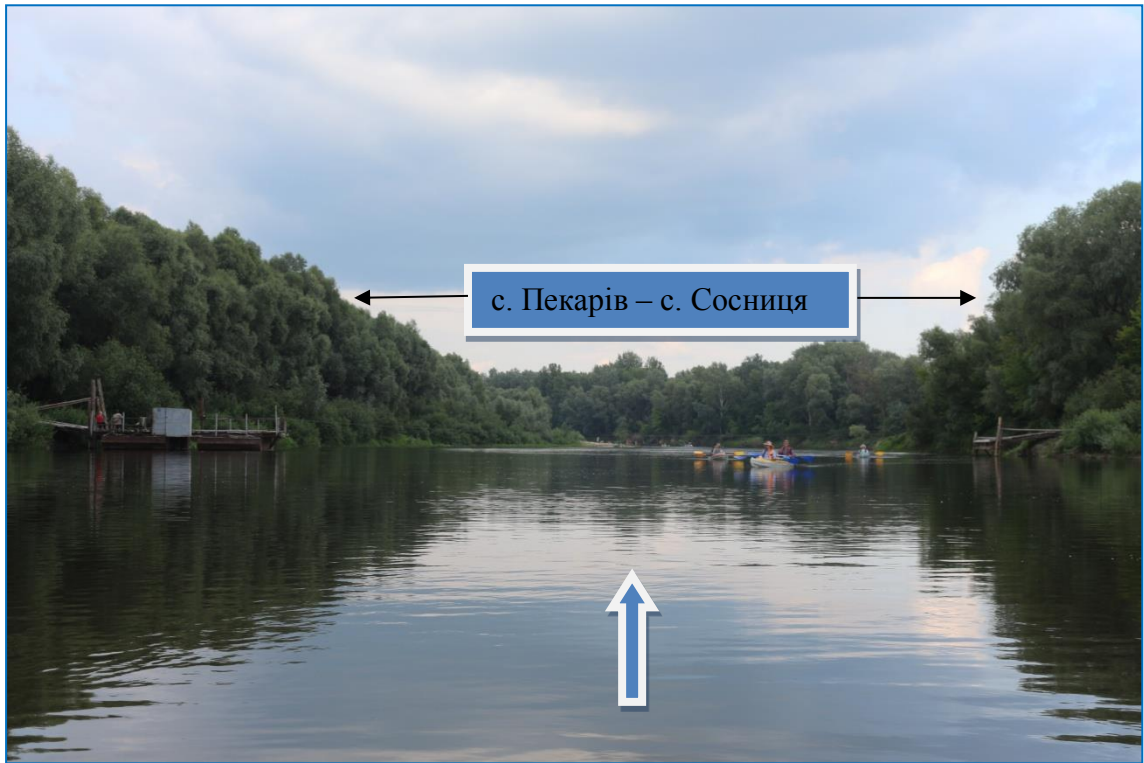

Фото 59. Паромна переправа

Пройшовши ще 3 км (30 хв.), минаємо діючу паромну переправу на шляху між селами Сосниця і Пекарів (фото 59). За поромом русло дещо звужується, повороти стають не такі затяжні. У воді багато затоплених дерев (фото 60). Йдемо далі і через 7 км (1,5 год.), бачимо гирло лівої притоки р. Сейм (фото 61).

Фото 60. У воді багато затоплених дерев

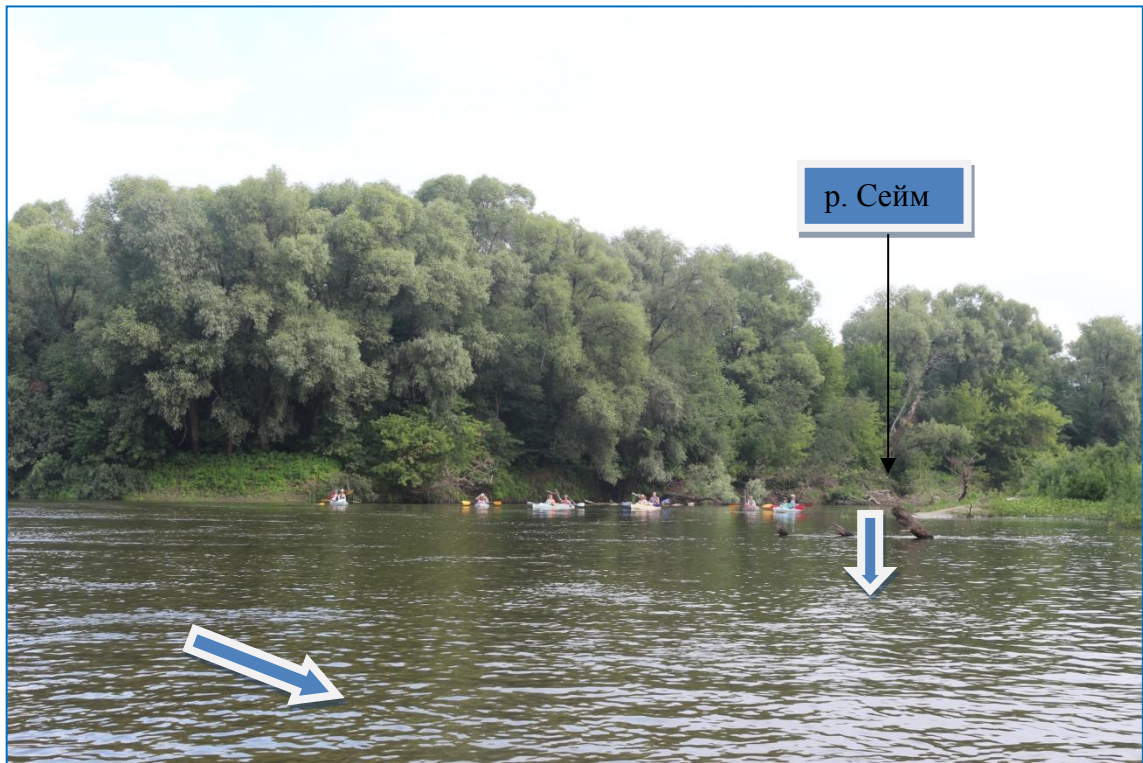

Фото 61. Входимо у р. Сейм

У цьому місті є можливість стати на ночілю. Зручний вихід, захоплюючі краєвиди. Але нам треба йти далі. Русло досить звивисте, дуже мілке, течія сильна. Береги обривчасті. На різких поворотах утворюються піщані коси. Ще плануючи маршрут походу ми розробили тактику руху проти течії. При розробці спиралися на знання поведінки водного потоку у руслі річки. Головне – це урахування при русі наявності протитечій (фото 62).

Фото 62. Йдемо під берегом використовуючи протитечію

Пройшли пару поворотів використовуючи розроблену тактику. Але тут зіткнулись з іншою перепорою, низьким рівнем води. Глибина місцями була менше 20 сантиметрів, по всій ширині русла, що не дає ефективно використовувати весла, чіпляємо дно. Тому довелося дістати заздалегідь заготовлені мотузки, та організувати волок (фото 63, 64).

Фото 63. Мілина по всій ширині річки

Фото 64. Волок по р. Сейм

Провеслувавши та пройшовши (20% відстані) таким чином 8 км (2,5 год.), робимо зупинку на правому березі у районі с. Долинське. Сосновий ліс, чудовий краєвид, місця для наметів та дров достатньо. Єдиний мінус – важко піднімати речі на високий берег (фото 65, 66).

Фото 65, 66. Місце ночівлі

День дев'ятий
19 липня 2018 року
с. Долинське – м. Батурин

Ходовий час 7 год..

Погодні умови: +25°C вдень., +14°C вночі.

Вихід о 9 годині

Пройдено 24 км

Сонячно, ввечері гроза

Стали на ночівлю о 18 годині

Швидко зібравшись, починаємо останній ходовий день. Провеслувавши 4 км (1 год.), бачимо хати с. Нові Млини (фото 67). Паромна переправа позначена на карті відсутня. Річка йде вздовж села, розташованого на лівому порівняно високому березі. Пройшовши 3 км (1 год.), бачимо дерев'яний міст розташований у с. Кербутівка у напрямку на с. Кнути (фото 68).

Фото 67. с. Нові Млини

Фото 68. Міст у с. Кербутівка

Сейм глибшає, течія сповільнюється, що суттєво полегшує нам рух вперед (фото 69). Провеслувавши 8 км (2 год.), бачимо дерев'яний міст між селами Обмачів та Вербівка (фото 70). Поряд з ним висять бетонні бики недобудованого моста. Кілька років тому на цьому місті був понтонний міст, який доводилось обносити.

Фото 69. Вигляд русла на цій ділянці

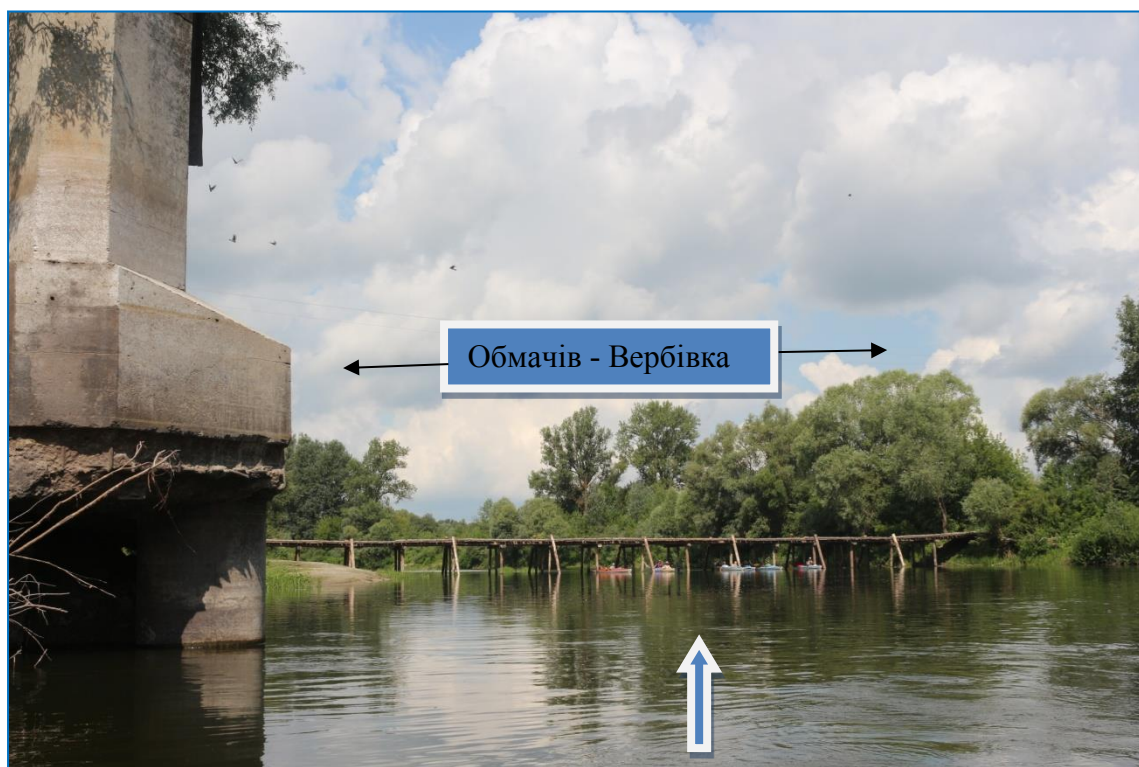

Фото 70. Міст між селами Обмачів та Вербовка

Провеслувавши проти сильної течії 4 км (1,5 год.), бачимо на лівому березі будівлі с. Слобідка (фото 71). За ним причалюємо відпочити та пообідати (фото 72).

Фото 71. Околиці с. Слобідка

Фото 72. Сейм у передмісті Батурина

Далі Сейм знову катастрофічно міліє і нам доводиться волочити байдарки за собою (фото 73). Пройшовши (у прямому сенсі цього слова) 3 км (40 хв.), бачимо укріплений гранітними валунами лівий берег, на ньому перші будівлі м. Батурин (фото 74).

Фото 73. Йдемо до Батурина

Фото 74. Захисні споруди

Місто Батурин розташоване на лівому високому березі, а передмістя побудовані у поймі. Тому лівий берег укріплений насипними хвилерізами. Проходити біля них треба обережно, бо можна о гранітні брили пошкодити байдарки. Пройшовши 2 км (30 хв.), бачимо ціль нашої подорожі – Батуринську фортецю. Зразу за нею пляж, де ми виходимо на берег та збираємо байдарки (фото 75). До пляжу є зручний під'їзд (схема у додатку). Просушитись та зібратись нам не дав грозовий фронт (фото 76). Екскурсію теж довелося відкласти на наступний день.

Фото 75. Дощ якісно помив байдарки

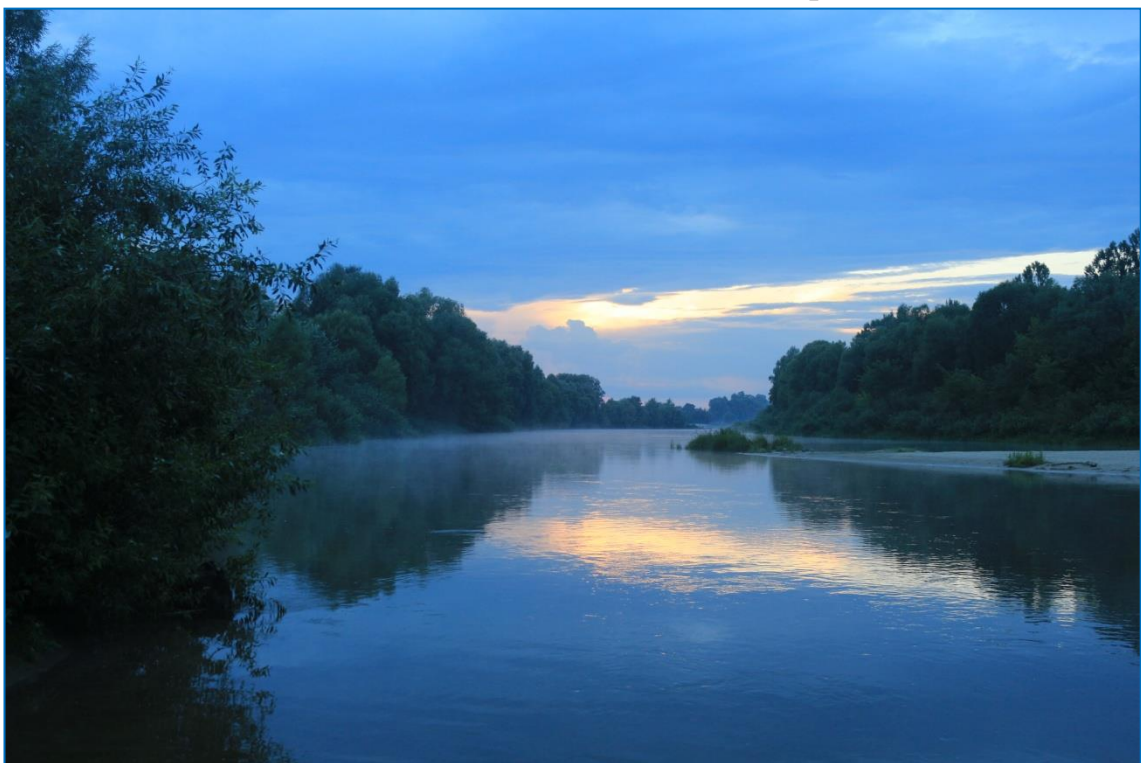

Фото 76. Грозовий фронт

ОПИС КРАЄЗНАВЧОЇ ТА СУСПІЛЬНО-КОРИСНОЇ РОБОТИ НА МАРШРУТІ

Ще однією темою краєзнавчого дослідження під час походу було обрано «Перлини історії Десни та Сейму». Готуючись до походу, гуртківці виконували завдання: підготувати повідомлення про історичні міста, повз яких проходить нитка маршруту (додаток 2), насамперед це Батурин і Новгород-Сіверський.

Під час походу було проведено екскурсії до Батуринської фортеці, палацово-паркового комплексу К.Розумовського у Батурині та Спасо-Преображенського монастирю у місті Новгород-Сіверський. До народного археологічного науково-дослідницького музею у селі Мезин.

Наша подорож проходила через видатні історичні, краєзнавчі об'єкти та природоохоронні території (див. Додаток 1). Учасниками групи були підготовлені короткі повідомлення про цікаві об'єкти, через які проходить маршрут походу (див. Додаток 2).

Маршрут розпочинався у місті Новгород-Сіверський.

В'їзд до м. Новгород-Сіверського

Тріумфальна брама
1786 рік

Спасо-Преображенський монастир, пам'ятка архітектури XI-XIX століть

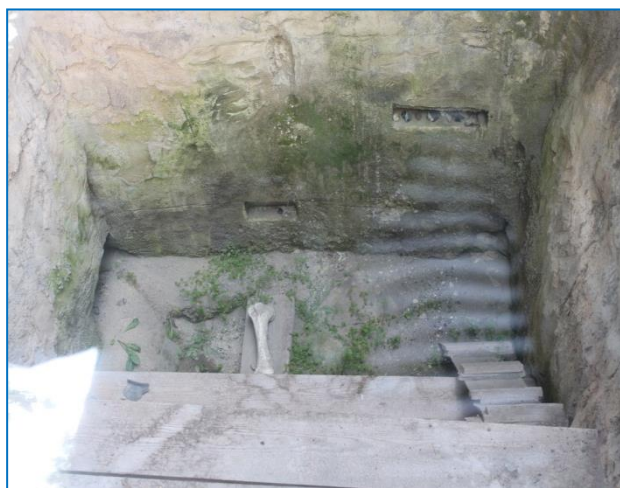

Микільська дерев'яна церква, пам'ятка архітектури 1720 року

Спасо-Преображенський собор, пам'ятка архітектури 1796-1806 років.

Підчас подоржжі відвідали народний археологічний науково-дослідницький музей імені В.І. Куреленка у с. Мезин.

Закінчували маршрут у м. Батурін

Воронцовський палац

Батуринська фортеця

ПІДСУМКИ. ВИСНОВКИ. РЕКОМЕНДАЦІЇ

Упродовж декількох років за довгостроковим освітнім проектом «Річки Сумщини» туристами області в період літніх канікул проводилися ступеневі та категорійні походи по річках, що протікають територією Сумської області (Псел, Ворскла, Вир, Клевень, Сейм, Десна, Сула). Маршрути, прокладені по цих річках, відповідають вимогам до походів першої категорії складності. При цьому до них легко дістатися залізничним транспортом за невеликі кошти.

Походи по річці Сейм традиційно починали від кордону з Росією, а закінчували на з/ст. Сейм. У цьому році ми вирішили пройти пониззя зразу двох найбільших у Сумській області річок – Сейм і Десна. Те, що Десна протікає майже через всю Чернігівську область, надало нам можливість докладніше ознайомитись з місцевістю сусідньої області.

Проходження маршруту характеризується наступним:

- до місця проведення подорожі легко дістатися залізничним транспортом;
- проходження в одному поході двох великих річок дає можливість порівняти їх гідрографію, рослинний і тваринний світ;
- унікальність долин цих річок полягає в тому, що на них немає гідротехнічних споруд, а це досить рідкісне для України явище.

Використовувалися двомісні байдарки «Неріс».

У руслі річки знаходиться багато підтоплених дерев, тому існує небезпека пошкодження байдарок. Необхідно мати ремонтний набір, клей та резину для поточного ремонту.

Заздалегідь передбачалися місця ночівлі, що змінювались в залежності від обставин. Ночівлі організовувалися в наметах.

Майже кожен день проходили грозові дощі у зв'язку з цим робили незаплановані зупинки перечікуючи негоду.

На ділянках річки з дуже звивистим руслом кілометраж не збігається з картою, зазвичай на місцевості кілометраж більший, ніж на карті.

Завдання, поставлені перед учасниками подорожі, виконано.

Маршрут цікавий у спортивному та краєзнавчому аспектах. Для його подолання учасникам потрібно мати гарну фізичну й технічну підготовку. Найкращий період для проведення подорожі кінець квітня – початок жовтня. Через велику ймовірність опадів потрібно мати накидки для кожного учасника, та тент на всю групу.

Інформація про похід розміщена на сайті: www.ospo.sumy.ua

ДОДАТКИ

Додаток 1

Маршрут походу починається від міста Новгород-Сіверський. До нього можна дістатися автобусом від автостанцій у містах Суми та Чернігів. Від автовокзалу м. Суми автобуси в напрямку Новгород-Сіверський відправляються о 10.10, 12.00, 14.10, 16.50.

Залізничним транспортом можна дістатися від станції м. Шостка. до станції Терещенська – Семенівка відправлення о 7:07; 10:42.

Закінчується маршрут у м. Батурін, від нього доїхати до м. Конотоп (24 км), з якого залізничним транспортом можна дістатися в усі області України.

Національний історико-культурний заповідник «Гетьманська столиця»

Чернігівська область, Бахмацький район, м. Батурин
вул. Гетьманська, бу. 74
режим роботи: щоденно з 9.00 до 17.00
Телефон для замовлення екскурсій: +38 046 354 8008
Вартість: від 20 грн.

Режим роботи музеїв у м. Батурін:

Батуринської фортеці

вул. Жовтнева, 10
режим роботи з 9.00 до 16.00
вихідний – неділя

Палацово-паркового комплексу К.Розумовського

вул. Петровського, 2
Вхідний квиток – 30 грн. з екскурсією

Новгород-Сіверський музей-заповідник “Слово о полку Ігоревім”

16000 Чернігівська обл. м. Н-Сіверський, вул. Пушкіна, 1
тел.(04658) 2-11-49, 2-15-40, 2-11-39 замовлення екскурсій: т/факс 2-17-10
Вартість екскурсії 25-30 грн. з особи
Графік роботи: без вихідних з 09:00 до 17:30
E-mail slovo@cg.ukrtel.net
www: [www: www.ns-slovo.org.ua](http://www.ns-slovo.org.ua)

Мезинський народний археологічний науково-дослідний музей

працює з 10.00 до 16.00
без вихідних і без перерви на обід
Тел. (04656) 3-58-17
Довідки за телефонами:
Засновник музею Куриленко Василь Єлисейович (804656)3-56-84;
80674616091;
Екскурсовод Оболонська Наталія Петрівна 80674616092
Вхідний квиток – 25 грн.

Відділення зв'язку, медичні заклади, магазини, адміністративні установи є лише у великих населених пунктах: селах Дегтярівка, Деснянське, Вишенки, Городище, Короп, Спаське, Нові Млини.

ПОВІДОМЛЕННЯ «ПЕРЛИНИ ІСТОРІЇ НА ДЕСНІ»

*Повідомлення підготувала**Бацман Аня*

Сучасний **Батурин** – місто районного підпорядкування Бахмацького району Чернігівської області, розташований на березі річки Сейм. Батурин - колишня гетьманська столиця Лівобережжя.

Місто розташовано на річці Сейм, за 26 км від районного центру Бахмач, за 170 кілометрів від Чернігова і 190 кілометрів від Києва. Деякі історики вважають, що територія міста була заселена ще в 12 ст., але перша писемна згадка про Батурин датується 1625 р. В 1648 р. Батурин стає сотенним містом, а згодом і резиденцією чотирьох українських гетьманів: 1669-1672 рр. – Дем'яна Многогрішного, 1672-1687 рр. – Івана Самойловича, 1687-1708 рр. – Івана Мазепи, 1750-1764 рр. – Кирила Розумовського.

В документах згадується 1625 у зв'язку з спорудженням Батуринської фортеці. В 1669-1708 та 1750-1764 був резиденцією гетьманів Лівобережної України Д. Многогрішного, І. Самойловича, І. Мазепи, а також останнього гетьмана України К. Розумовського. В 1634 Батурином володів коронний канцлер Речі Посполитої Ю. Оссолінський, від нього Батурин перейшов до магнатів Любомирських. Мешканці Батурина брали участь в повстанні Острянина в 1638, у визвольній війні українського народу 1648-1654 років, у вигнанні з Батуринської фортеці польської шляхти. З 1648 Батурин - центр сотні Чернігівського, а з 1649 - Ніжинського полку. З 1654 Батурин мав статус міста з магдебурзьким правом, магістратом. В Батурині було підписано Батуринські статті 1663 року.

За правління Івана Мазепи Батурин досяг найбільшого розквіту. Місто мало понад 20 тис. населення, 40 церков та 2 монастирі. Батуринська фортеця займала площу майже 20 га, мала потужний оборонний вал, і частокіл. Батуринський замок був тоді одним з найбільших в Україні. Місто мало потужні укріплення й ще один замок – гетьманський палац, який іноземні послы називали “маленьким Лувром”, оскільки в ньому була велика колекція мистецьких творів та бібліотека.

Трагічною сторінкою української історії стало знищення Батурина російськими військами під керівництвом Меншикова в 1708 р. через спробу Мазепи відновити незалежність України. Безсилами виявилися могутні укріплення міста проти зради – наказний полковник Іван Ніс показав ворогові таємний хід до фортеці. Вночі російські війська зайняли місто, вчинивши жахливу розправу над захисниками та мешканцями Батурина – все населення, в тому числі і цивільне включно з немовлятами, було нещадно вирізане. Спалене і знищене фактично повністю було і саме місто, яке після тих трагічних подій надовго занепало. Від часів Мазепи в Батурині збереглась споруда суду, яку називають будинком Кочубея, по імені генерального судді Василя Леонтійовича Кочубея. Будинок знаходиться в старовинному парку, дуби якого були свідками романтичного і трагічного кохання Мазепи до юної Мотрі Кочубеївни.

Гетьманську резиденцію за наказом Петра I перенесли до Глухова. Цар особисто приїхав туди на вибори нового гетьмана та символічну страту "зрадника" - Івана Степановича Мазепи (його портрет кат повісив на шибениці).

У 1760 році Батурин було подаровано останньому гетьману Лівобережної України Кирилу Розумовському. Розумовський вирішив повернути свою столицю з Глухова до "мазепинського" Батурина. В 1760 було складено проект заснування у Батурині університету (не здійснено). 1789 року збудовано Покровський собор. Саме тут, на мальовничому крутому березі Сейму, 1799-1803 видатний петербурзький архітектор-англієць Чарльз Камерон збудував на гетьманське замовлення розкішний палац першокласної класичної архітектури

(його центральний корпус зберігся донині), а італієць А.Рінальді заклав довкола парк. До проектування в Батурині національних будівель були залучені найвідоміші придворні майстри – Квасов, Аксамитов і Старцев (у зв'язку з ліквідацією гетьманства ця частина задуму так і залишилась на стадії підготовчих робіт).

Відродитися, згадати свою колишню славу місто змогло лише в середині 18 ст. за часів останнього гетьмана Кирила Розумовського. Кирило Розумовський розпочинає поступове відновлення і розбудову знищеного Батурина, сприяє створенню мануфактур, складає навіть проект заснування в Батурині університету, який на жаль залишився нездійсненим. До нашого часу на березі річки Сейм зберігся палац Розумовського, побудований в 1799-1803 рр. за проектом видатного англійського архітектора Чарльза Камерона. Це справжня перлина архітектури – єдине творіння автора на території України. Крім палацу К.Розумовський побудував в Батурині 1803 р. церкву Воскресіння Христового, в склепі якої він і був похований.

Після довгих років забуття ми маємо можливість відновити нашу історичну пам'ять. Проголошення незалежності нашої держави в 1991 р. дало можливість офіційно переглянути постать Мазепи та роль Батурина в історії України. Постановою Кабінету Міністрів України від 14 червня 1993 р. №445, комплекс пам'яток Батурина було оголошено державним історико-культурологічним заповідником "Гетьманська столиця". До його складу увійшло 39 об'єктів – унікальних за значенням пам'яток історії, архітектури, археології, природи

Батуринська фортеця

Повідомлення підготував

Сременко Іван

Споруджено у 1625 році на високому березі річки Сейм. З трьох боків (четвертий виходив на крутий берег ріки) була оточена ровом і земляним валом з дубовим частоколом, який переривався 6-ма кутовими баштами. В'їзд до фортеці охороняли 2 надбрамні башти. На всіх баштах встановлено 9 чавунних пищалей. В середині на високому пагорбі стояв «панський двір» (цитадель), оточений ровом, валом і дубовим частоколом.

Батурин розкинувся на високій лівобережній терасі річки Сейм на межі двох природно-географічних зон – Полісся та Лісостепу. На північному сході він виходить до широкої рівнинної заплави Сейму. Лівобережне плато, на якому знаходиться Батурин підноситься над заплавою майже на 30 м. Маючи добрі природні оборонні якості та зручний вихід до води, це плато і стало осередком первісного заселення батуринських теренів. Археологи, відкриваючи з 1995 року сторінки підземного літопису Батурина, виокремлюють п'ять періодів його забудови: стародавній (від часу появи людини – 1239р.), литовсько-польський (початок XIVст. – 1648р.), козацький (1648-1669рр.), гетьманський (1669-1708рр.), запустіння (після 1708р.). Укріплене городище було засноване на зламі XI – XII ст. на місці стародавніх поселень.

На початку 20-х років XVII ст. на дитинці Батурина знову споруджуються укріплення. Проте в даному випадку йдеться не про заснування, а про відновлення міста. В 1625 році осадчим і розпорядником Лівобережних маєтностей польського магната Олександра Пясочинського, Матвієм Стахурським було закладено Батуринську фортецю. Та недовго Батурин був підвладний польській короні: у 1648 р. повсталі козаки і селяни напали на поляків та перебили їх. Батурин став центром сотні Чернігівського, а з 1654 р. – Ніжинського полку. Перші відомості про склад жителів Батурина отримуємо у "Присяжних книгах" 1654 р. На вірність Московії тоді присягнуло 340 козаків та 275 міщан.

Батурин являв собою досить міцний опорний пункт прикордоння: з трьох боків місто було оточене земляним валом і дубовим частоколом на ньому, з четвертої була висока Сеймова круча. В міських стінах було троє воріт: над двома з них були дерев'яні башти. Крім того, було ще шість кутових башт. Ця фортеця згоріла під час пожежі 1654 р. Та географічне та стратегічне положення сприяло швидкій відбудові Батурина. Місто набуло ще кращого вигляду, ніж мало.

Під час археологічних досліджень укріплень батуринського дитинця - Цитаделі, що проводились тут протягом 1996 - 2006 рр., було виявлено рештки ровів та валу, що хронологічно повторюють періоди забудови Батурина. Основу тіла валу складали 3-4 лінії взаємно ув'язаних дубових зрубів, так званих "клітей", що мали розмір від 2,4 x 2,4 м до 2,8 x 3 м. Ззовні їх обкладали дерном. При цьому 3 зовнішні ряди клітей були засипані ґрунтом, а 4-й, внутрішній ряд, використовувався для зберігання припасів чи перебування сторожі, про що свідчать глинобитні печі, що опалювали ці приміщення. На гребені валу стояли дерев'яні стіни. З боку рівнинного плато дитинець від самого міста відділяв рів. Батуринська фортеця широким півколом прилягала до кромки лівобережної тераси Сейму та дитинця-Цитаделі. Сучасна топографія добре зберегла рештки міських укріплень, які мали таку ж конструкцію, як і Цитадель: вал та рів добре проглядаються в рельєфі сучасного центру Батурина. Фортеця мала три в'їзні брами: Київську (Ніжинську), Новомлинську (Сосницьку) та Конотопську. За описом ХVІІІ ст. довжина її від Новомлинських воріт до Конотопських складала 233 сажні (497 метрів), ширина від Київських воріт до берега Сейму – 184 сажні (393 метри). За матеріалами археологічних досліджень площа фортеці складала 24 гектари.

Вигідне розташування міста, збудовані у ньому міцні фортечні укріплення вирішили його подальшу долю. В 1669 році на Глухівській раді гетьманом Лівобережної України обирають Дем'яна Многогрішного. Обирається нова гетьманська резиденція – Батурин. Через рік цей вибір був підтверджений указом російського царя Олексія Михайловича. "Гетьман Многогрішний обрав собі життя у Батурині, а за ним гетьмани живуть там" – записано в Чернігівському літописі.

Майже відразу в Батурині розпочалися значні роботи по модернізації міських фортифікаційних споруд, що велися впродовж 15-ти років і закінчились вже за наступника Д. Многогрішного, гетьмана І. Самойловича. Сотенне містечко України Батурин швидко перетворилося на потужну фортецю – визначний політичний та культурний центр. На цей час припадає четвертий, "гетьманський" період забудови Батурина. У зв'язку з початком будівництва у 1669 р., площа високого лівобережного мису р. Сейм була звільнена від попередніх будівель із частковою зміною конфігурацій фортифікаційного захисту. У Цитаделі, Фортеці швидкими явилось темпами велося будівництво. Вулиці міста набули нового вигляду, на них з чимало гарних і багатих міщанських та старшинських осель.

Особливо статус гетьманської столиці зростає під час правління гетьмана І.Мазепи. сюди поспішають іноземні посли, резиденти, паломники. Так Ф.Вебер, резидент Ганноверського курфюрста при царі Петрі І, згадував про Батурин: "місто мало... величний замок і чудовий собор, було обнесене старими оборонними мурами". За 21 рік свого гетьманування І. Мазепа перетворив Батурин на столицю європейського зразку.

Хоча фортеця, мабуть, і справді на той час застаріла. Не випадково у кінці ХVІІІ ст. архітектор Адам Зерникау розробив новий проект укріплення Батурина. Все ж із певних причин (постійні військові походи, будівництво Київської фортеці) серйозної перебудови оборонних споруд гетьманської столиці у подальші роки на відбулося. Але в 1700 р., якраз після приїзду старця Лаврентія, з Москви у Батурин для ведення нового будівництва був направлений відомий зодчий Дмитро Аксамитов. На початку ХVІІІ ст., як свідчать укладені контракти, у гетьманській столиці інтенсивно будувались кам'яні хорони для гетьманської старшини та заможних міщан. У цей час було серйозно оновлено укріплення фортеці, палацу, де жив гетьман (про це повідомляв В.Кочубей у своєму доносі царю).

За І.Мазепи Батурин швидко перетворився не тільки на центральне місто гетьманату, а й у столицю духовності, культури. У ньому було п'ять храмів. За документами Бендерської комісії, І.Мазепа виділив понад 20 000 золотих на побудову кам'яного Троїцького собору, 4000 золотих – на зведення мурованого храму Святого Миколи (у 1708 р. ще був не закінчений), 15 000 золотих – на будівництво дерев'яних церков – Воскресенської та Покрови Богородиці.

Востаннє Батуринська фортеця була укріплена у вересні-жовтні 1708 р., перед початком основних бойових дій під час вступу шведів на територію України в ході Північної війни (1700-1721 рр.). Про це свідчить і прохання, надіслане тієї пори самим гетьманом в Посольську канцелярію, про необхідність поновлення оборонних споруд Батурина. І висновок відомого історика-літописця, фахівця фортифікаційних робіт, інженера генерал-майора

О.Рігельмана, який у своєму дослідженні писав, що Мазепа резиденцію “поновленням валу і всього міського укріплення укріпив”.

2 (13) листопада 1708 р. Батуринська фортеця була вщент знищена разом з жителями московським військом на чолі з О.Меншиковим.

Минає ще 25 років, а Батурин перебуває все в тому ж стані руїни. В описі Батуринської волості за 1750 рік сказано: “Город Батурин над рекой Сеймом, вал земляной весь обвалился, пуст и жилого строения никакого не имеет, в нем давнего каменного строения две церкви, все поразваливалось”.

Батуринська фортеця XVII-XVIII ст., разом з дитинцем стародавнього Батурина – Цитаделлю, є визначною пам’яткою українського національного містобудування, наочним свідченням прийомів оборонного будівництва XI – XVIII ст., а також історико-меморіальною пам’яткою національного значення як гетьманська резиденція Д.Многогрішного, І.Самойловича та І.Мазепи, місто, що не скорилося волі Петра І і було по-варварськи знищене разом із жителями.

Народний археологічний науково-дослідницький музей імені В. І. Куреленка у селі Мезин

Повідомлення підготував Жук Едуард

Мезинський народний археологічний науково-дослідницький музей був створений в 1965 р. Куриленком В.Є. на голому ентузіазмі, без будь-якої матеріальної підтримки з боку держави. Ситуація лишалася незмінною і після отримання Україною статусу Незалежної держави.

У 2008 році Музей був переданий Мезинському національному природному парку.

За 43 роки роботи В.Є. Куриленко відкрив 24 археологічні пам’ятки культури на території Коропського та Шосткинського районів.

Головний напрям роботи музею – вивчення Мезинської палеолітної стоянки мисливців на мамонтів, відкритої в 1908 р. археологом Ф. Вовком.

Близько 20 тис. років тому, як вважав український вчений Шовкопляс І.Г., людина розумна з’явилася саме у цій місцевості.

У 2008 р. відзначалося 100-річчя відкриття стоянки первісної людини. Один із розкопів стоянки відкритий для огляду.

Музей здійснює значну краєзнавчу та культурно-просвітницьку роботу шляхом проведення екскурсій та видання друкованих матеріалів.

Мезинський національний природний парк

Повідомлення підготував Костенецький Станіслав

На території Національного природного парку «Мезинський» знаходяться 17 населених пунктів: Криски, Великий Ліс, Іваньків, Вишеньки, Бужанка, Черешеньки, Чорнявка, Радичів, Деснянське, Мезин, Курилівка, Розльоти, Рихли, Городище, Придеснянське, Будище, Сміле. Загальна кількість населення, яке в них проживає, становить приблизно 4879 чоловік (станом на 01.01.08 р.). Територія слабо урбанізована.

До складу парку входить частина русла р. Десна зі своїми невеликими правобережними притоками – Студинка, Криста, Головесна, Хвостинка. За своїм режимом вони належать до

типу рівнинних. У заплаві р. Десни збереглося багато стариць та озер, які знаходяться в лівобережній частині парку, серед яких найбільшим є озеро Хотинь (більше 50 га). Болота займають незначну площу і розташовані на півночі парку двома невеликими масивами.

Територія парку знаходиться в межах Новгород-Сіверського фізико-географічного району, який проходить вузькою смугою вздовж правого берега ділянки правобережної притоки р. Десна р. Судості. Серед всіх лівобережних поліських районів він різниться найбільшим розчленуванням та виходом корінних порід, є підвищеною рівниною з коливаннями абсолютних відміток території від 125 м до 208 м. У верхній частині товщі спостерігаються карстові печери, які заповнені глинистими відкладами антропогенного віку. У цілому ландшафти даної території перехідні від поліських до лісостепових.

Природна рослинність не зазнала значних змін в результаті діяльності людини. Різноманітність становить понад 50 рослинних асоціацій. Лісистість території становить 38%, під луками зайнято 16% території, болотами – 1%, водоймами – 3%. Вододільні простори розорані і зайняті під сільськогосподарські угіддя (35%), під забудовами і дорогами знаходиться 7% території. Переважаючим типом рослинності є лісовий, де представлені переважно дубові, липово-дубові, кленово-липово-дубові ліси, в яких дуб завжди формує перший ярус з домішками інших порід. Другий ярус створюють липа серцелиста та клен гостролистий. У лісах добре розвинуті яруси підліску та травостою. Дубові ліси займають значні площі в центральній частині парку на схилах ярів і балок різних експозицій крутизною від 5° до 30°, а також покривають плато на нерозораних ділянках.

У західній частині парку зустрічаються грабово-дубові ліси. Найбільш поширеною групою асоціацій цих лісів являються *Carpineto-Querceta caricosa (pilosae)*, які розміщуються на моренних відкладеннях. В урочищі "Рихлівська дача" поширені похідні грабово-дубових лісів. Територія Мезинського парку є останнім на сході форпостом зростання *Carpinus betulus*.

У лісова рослинність парку характеризується тим, що в ній переважають нетипові для Полісся дубові, липово-дубові, кленово-липово-дубові ліси та їх похідні. Серед лісів дубової групи переважають не ацидофільні, а нейтрофільні, що обумовлюється багатством і строкатістю ґрунтових умов.

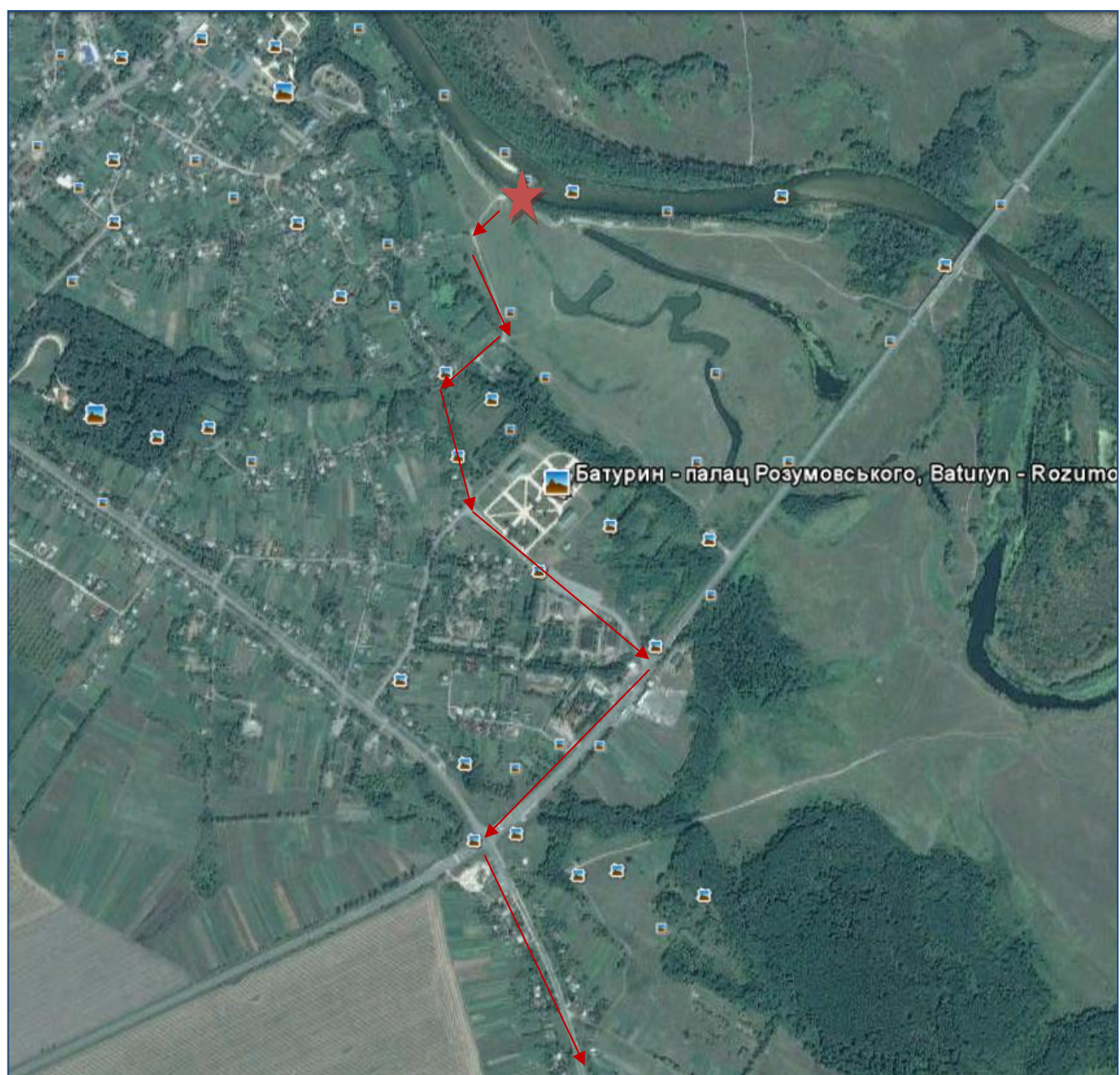
Характерні для Полісся соснові та дубово-соснові ліси на території парку займають невеликі площі. Луки на території парку зосереджені переважно в заплаві р. Десни, в меншій мірі її притоків – Студинки, Хвостинки, Криски, Восковухи, заплави яких тут частіше заболочені.

У межах парку заплава р. Десни має ширину 2 - 4 км і характеризується відсутністю заплавної лісової та незначною кількістю чагарників. Заплавні луки представлені справжніми і болотистими луками. Серед перших переважають лисохвостові та тонкомітлицеві. Лисохвостові угруповання займають вирівнені та плоскі гриви в прирусловій, рідше в центральній частинах заплави, а тонкомітлицеві – підвищені місця в прирусловій і центральній частинах заплави.

Зниження навколо старичних озер займають болотисті луки, представлені угрупованнями бекманії звичайної та мітлиці повзучої. Ці луки найчастіше трапляються в центральній частині заплави. Болотисті луки на Лівобережжі представлені в основному злаковими, різнотравно-злаковими, різнотравно-осоковими і осоковими фітоценозами.

На території парку зростає близько 652 видів, що становить 32,6% судинних рослин флори Українського полісся та 13,2 % флори України. Вони відносяться до п'яти відділів (*Lycopodiophyta*, *Equisetophyta*, *Polypodiophyta*, *Pinophyta*, *Magnoliophyta*), до 93 родин та 356 родин.

Схема від'їзду від р. Сейм у м. Батурін

Напрямок на м. Конотоп

Місце стоянки

РОБОЧА КАРТА

Масштаб: в 1 сантиметрі 1 кілометр

1 : 100 000

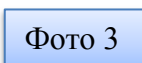
Початок та закінчення подорожі

Місця ночівель

Місця днювання

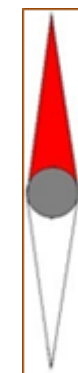
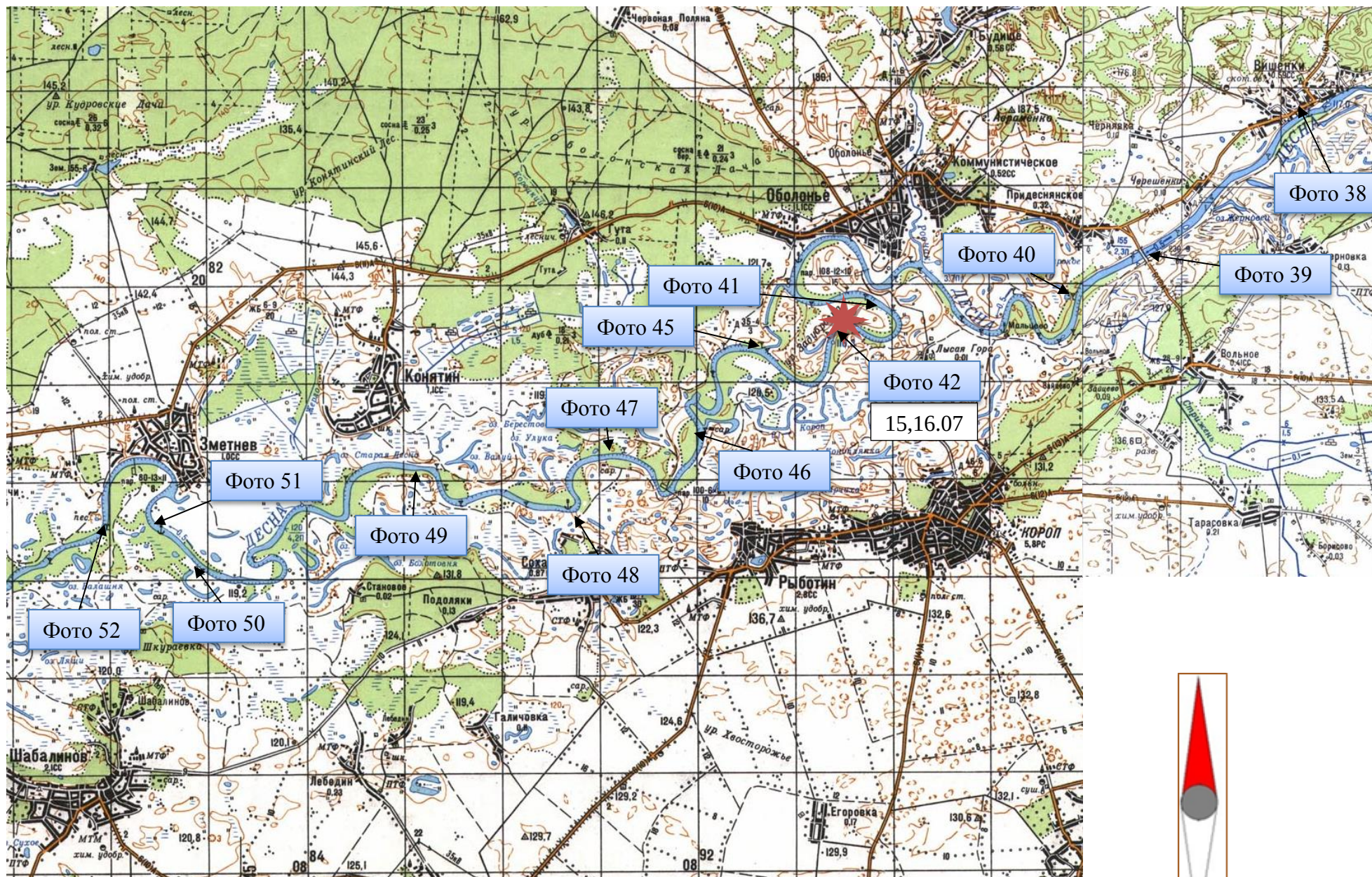
Місце і напрямок фотозйомки

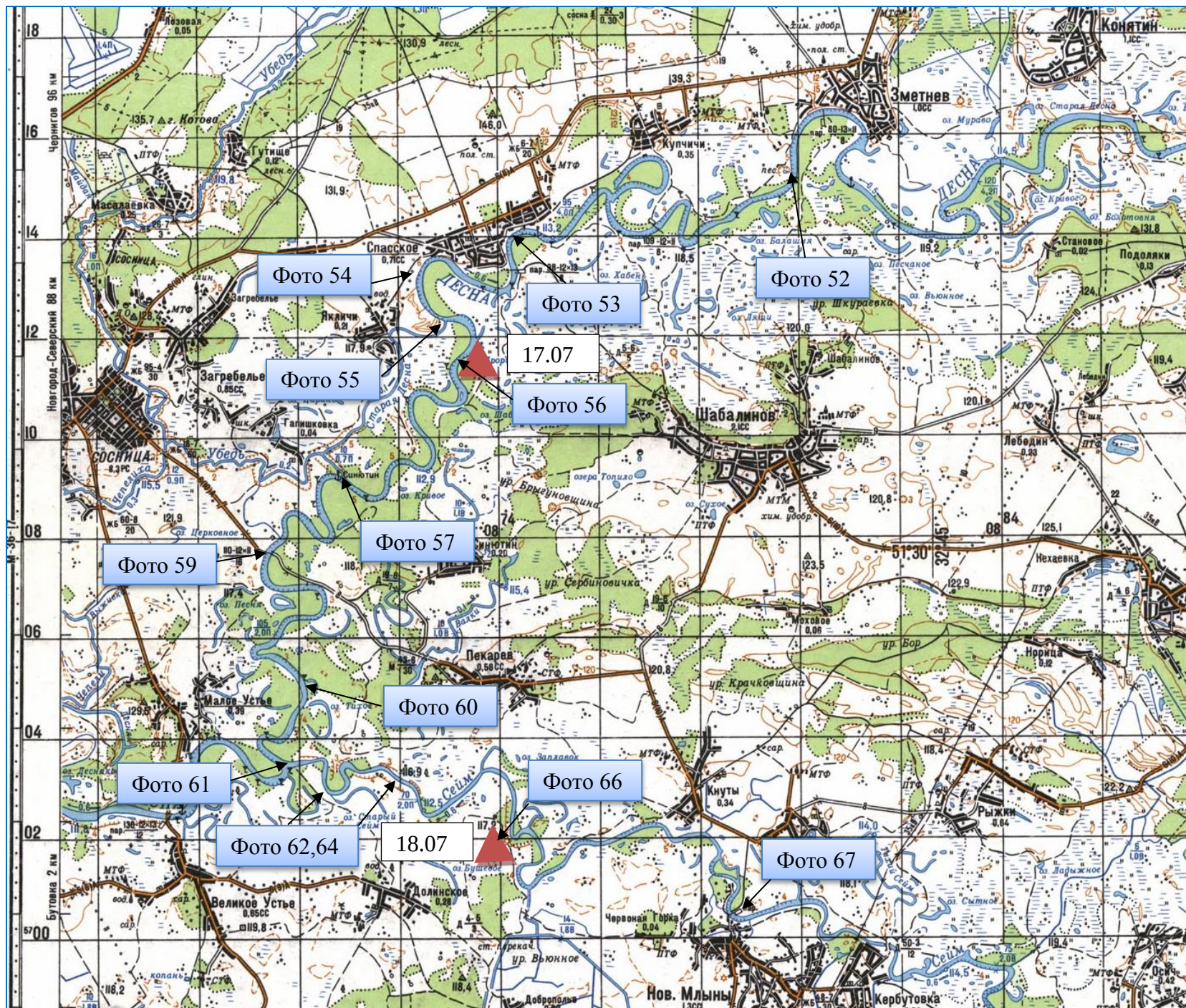

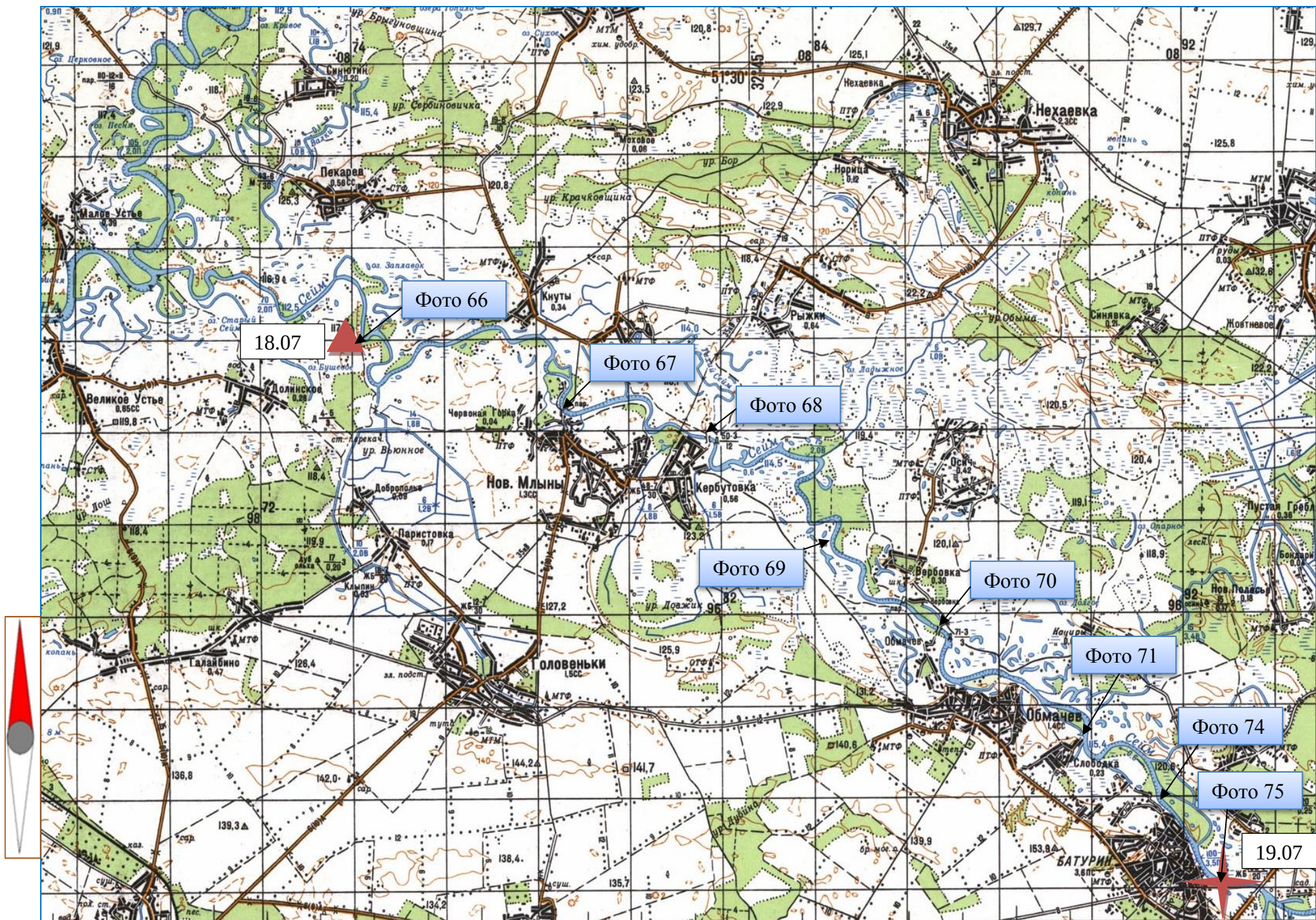
21.07

Дати

МАРШРУТНА ДОКУМЕНТАЦІЯ

МАРШРУТНА КНИЖКА № 19B/18

СПОРТИВНОГО ТУРИСТСЬКОГО ПОХОДУ

Маршрутна книжка вважається недійсною
без штампів туристської маршрутно-кваліфікаційної комісії

2018 р.

3

1. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

Група туристів Комунального закладу Сумської обласної ради – обласного центру позашкільної освіти та роботи з талановитою молоддю

у складі 14 осіб здійснює з 11 липня 2018 р. до 18 липня 2018 р. водний похід першої категорії складності у Чернігівській області за маршрутом:

м. Новгород - Сіверський – с. Путивськ – с. Гнатівка – с. Разьютин – с. Лиса Гора – с. Ягличі – с. Долинське – м. Батурич

Керівник групи:	<u>Кондратенко Дмитро Євгенович</u>
Заступник керівника:	<u>Бацман Жанна Григорівна</u>

Керівник закладу, який проводить похід

ДИРЕКТОР

Л.ТИХЕНКО

22.06.2018

(підпис, штамп та печатка органу місцевого самоврядування)

2. СКЛАД ГРУПИ *

№ з/п	Прізвище, ім'я, по батькові	Дата народження (день, місяць, рік)	Місце роботи або навчання (повна назва, посада, № телефону)	Домашня адреса, телефон	Туристська підготовка* (вказати походи вищих класів даного виду туризму, район походу, а також досвід: У – учасник, К – керівник)	Обов'язки у групі, розподіл по засобам сплати або іншим транспортним засобам (для автомобілів та мотоциклів вказати номерні знаки)	Підпис про знання Правил та згоду на обробку персональних даних**
1	Кондратенко Дмитро Євгенович	1971	ОЦПО та РТМ, методист	м. Суми, вул. Каховська, 14	II кл. с. – К. Черемош 2014	керівник	
2	Бацман Жанна Григорівна	1970	ОЦПО та РТМ, керівник гуртка	м. Суми, вул. Баранівська, 197	I кл. с. – У. р. Псел, 2014	заступник	
3	Лапа Наталя Ігорівна	1973	ОЦПО та РТМ, методист	м. Суми, пров. І. Богуня, 5/8	I кл. с. – У. р. Псел, 2016	заступник	
4	Курмаков Владислав	2004	Сумська ЗОШ № 21, 8-А	м. Суми, вул. Харківська, 114/1	ступеневий – У. р. Сейм, 2017	літописець	
5	Бацман Анна	2000	Сум ДУ, I курс	м. Суми, вул. Баранівська, 197	I кл. с. – У. р. Псел, 2016	завгосп з харчування	
6	Денисенко Анастасія	2002	Сумська ССШ № 10, 11 Ф/м	м. Суми, вул. Джерельна, 33/6	3 ст. с. – У. р. Псел, 2016	мед. сестра	
7	Єременко Іван	1999	Сум ДУ, II курс	м. Суми, вул. Джерельна, 33/6	I кл. с. – У. р. Десна, Сейм, 2015	костровий	
8	Жук Едуард	2000	Сум ДУ, I курс	Сумська обл., Буринський р-н с. Гвинтове вул. Задержайка, буд. 8	I кл. с. – У. р. Псел, 2015	завгосп зі спорядження	
9	Костенюк Станіслав	2005	Сумська ЗОШ № 26, 7-А	м. Суми, вул. Серпнева, буд. 11, кв. 27	3 ст. с. – У. р. Псел, 201	краєзнавець	
10	Бойко Владислав	2002	Сумська ЗОШ № 26 11	м. Суми, вул. Охтирська, буд. 19, кв. 507	ступеневий – У. р. Псел, 2017	картограф	
11	Федорін Данило	2005	Сумська ЗОШ № 21, 7-Б	м. Суми, вул. Нижньосиротинська, буд. 54, кв. 15	I кл. с. – У. р. Псел, 2017	картограф	
12	Коваленко Микита	2004	Сумська ЗОШ № 27, 8-А	м. Суми, вул. Молодіжна, буд. 16	ступеневий – У. р. Псел, 2017	краєзнавець	
13	Скобелко Олександр	2003	Сумська ЗОШ № 21, 8-А	м. Суми, вул. 2-а Замостинська, буд. 47	ступеневий – У. р. Псел, 2017	відповідальний за ремнабір	
14	Зайченко Роман	2002	Сумська ЗОШ № 21, 11 кл.	м. Суми, вул. Серпнева, 12/60	I кл. с. – У. р. Псел, 2017	хронометрист	

*) До маршрутно-книжки додаються копії виданих МКК довідок про проведенні походи. Для маршрутів з класифікованими локальними перекодами зазначається їх найменування, категорія складності, а для перевалів вище 5000м ще й їх абсолютна висота.

**) Розділ II чинних Правил змагань зі спортивного туризму – «Правила проведення змагань туристських спортивних походів» та Інструкція щодо організації та проведення спортивних туристських походів з учнівською та студентською молоддю»

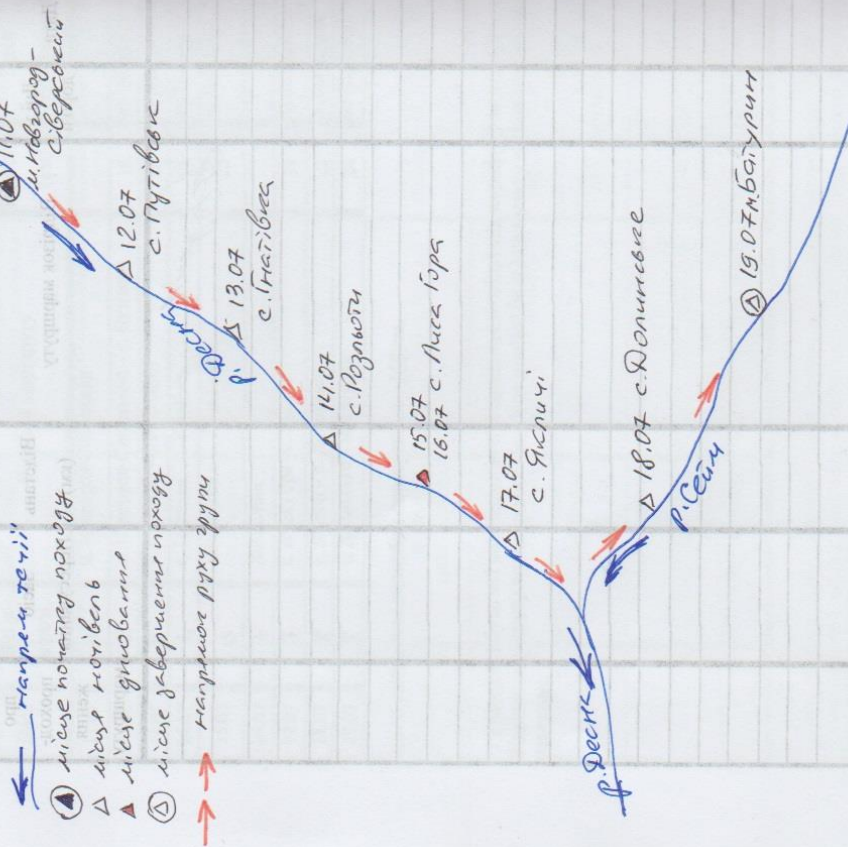
Відповідність відомостей про туристський досвід та досвід подолання локальних перекодов керівника та учасників походу довідкам про залік походів перевірено.

Член МКК КЗСОР-ОЦПО чл. РТМ

(назва МКК)

Михайловський С.О.
(підпис, прізвище та ініціали члена МКК)

5. СХЕМА МАРШРУТУ*

*) Для маршутів І – ІІІ категорії складності подається схема, а для маршутів ІV – VІ категорії складності – група подає копії картографічних матеріалів, якими вона буде користуватися під час проходження маршруту. Допускається вклеювання готових карт та схем із зазначенням їх масштабу, маршруту походу, місцями та датами нотувань.

**6.СКЛАДНІ ДІЯНКИ МАРШУТУ, ЗАСОБИ ЇХ ПОДОЛАННЯ,
ПЕРЕЛІК СПЕЦІАЛЬНОГО СПОРЯДЖЕННЯ ДЛЯ ПОДОЛАННЯ
МАРШУТУ ***

[illegible]

*) При розгляді у МКК керівник групи подає схеми, фотографії та опис ділянок. При заочному розгляді зазначені матеріали додаються. Після розгляду у МКК матеріали повертаються керівнику групи.

7. КЛОПОТАННЯ МКК

Голові МКК _____ (найменування вищестоящої МКК)

від _____ (найменування МКК, що порушує клопотання)

КЛОПОТАННЯ

У зв'язку з відсутністю достатніх повноважень у туристської маршрутно-кваліфікаційної комісії _____

(найменування МКК, що порушує клопотання)

просимо розглянути подані заявочні матеріали для проведення туристського спортивного походу _____ категорії складності і дати по ним свої висновки.

Голова
комісії

(підпис)

(прізвище,
ініціали)

“ ” 20 р.

Штамп МКК

8. РЕЗУЛЬТАТИ РОЗГЛЯДУ У ТУРИСТСЬКІЙ МАРШРУТНО-КВАЛІФІКАЦІЙНІЙ КОМІСІЇ

Туристська маршрутно-кваліфікаційна комісія КЗСР-ОУЛР-РГ-Ч

(найменування комісії)

у складі: Андрусові В.І., Марховецького С.О.

(прізвище, ім'я, по батькові членів комісії)

Дупача В.М.

(підпис)

(підпис)

за участю _____

(прізвище, ім'я, по батькові осіб, які залучені до роботи комісії)

РОЗГЛЯД МАТЕРІАЛІВ ЗАЯВНОГО ПОХОДУ ГРУПИ ПІД КЕРІВНИЦТВОМ

Кочетков О.С. вважає, що (не потрібне - закреслити):

1. Маршрут відповідає (не відповідає) заявленій категорії складності.
2. Туристський досвід керівника групи відповідає (не відповідає) технічній складності маршруту.
3. Туристський досвід учасників групи відповідає (не відповідає) технічній складності маршруту.
4. Заявочні матеріали відповідають (не відповідають) встановленим вимогам.
5. Інші зауваження: _____

Оформлено: _____

6. Групі призначається (не призначається) контрольна перевірка на місцевості: _____

(коли, де, з яких питань)

9. РЕЗУЛЬТАТИ ПЕРЕВІРКИ НА МІСЦЕВОСТІ

Група у складі керівника Кондратенко Д.С.
(прізвище, ім'я, по батькові)
учасників
(прізвище, ініціали)

пройшли перевірку « » 20 р.

з наступних питань
(місце перевірки)

Результати перевірки:
Перевірку провів: _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

10. ВИСНОВОК ТУРИСТСЬКОЇ МАРШРУТНО-КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ КОМІСІЇ

Група під керівництвом Кондратенко Д.С.
(прізвище, ім'я, по батькові)
має (це має) право здійснити даний похід.
Особливі вказівки: _____

Термін здачі звіту про похід до «1» 12 2018 р. у письмовому
(усному) вигляді в обсязі – повному (скороченому – _____)
(вказати розділи)

Групі рекомендовано зв'язатися з регіональною аварійно-рятувальною
(контрольно-рятувальною, пошуково-рятувальною тощо) службою та
поінформувати її про графік пересування та контрольні терміни за адресою: _____

11. КОНТРОЛЬНІ ПУНКТИ ТА ТЕРМІНИ

Про проходження маршруту група повинна повідомити Делегатован
(вказати спосіб зв'язку)

1. Білецький О.М. за адресою (телефоном) 0679275665

2. _____ за адресою (телефоном): _____

Голова комісії Андросова В.І.
(підпис) (прізвище, ініціали)
Члени комісії Марховський С.В.
(підпис) (прізвище, ініціали)
Дукач В.М.
(підпис) (прізвище, ініціали)

Україна
Сумський обласний центр
позашкільної освіти та роботи з
Штатом МКС
Маршрутно-кваліфікаційна
туристська комісія
«25» 00 06 12 2018 р.
м. Суми

[illegible]

Похід оцінено першою категорією складності.

Довідки про залік походу вилучити 14 шт.

Голова МКК Андреева В. І. (прізвище, ініціали)

Члени МКК Марховський С. О. (прізвище, ініціали)

Ануч В. М. (прізвище, ініціали)

Штамп МКК

Україна
Сумський обласний центр
" позацікальні ~~свати~~ та роботи " 2018 р.
тапановитю молоді
Маршрутно-кваліфікаційна
туристська комісія
218-00-1101200
М.СВМ

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Воронов Ю.Б. 100 избранных маршрутов для путешествий на байдарке. М.: Мир, 1993. – 95 с.
2. География Черниговской области. / Суми: СДПУ ім. А.С. Макаренка, 1991. - 128 с.
3. Заповідники і національні парки України. Мінекобезпеки України. - К.: Вища школа, 1999. - 247 с.
4. Звіти про спортивно-туристські походи – переможці обласного етапу Чемпіонату України зі спортивних походів –
Доступний з: <<http://www.ospo.sumy.ua>>
5. История городов и сел Украинской ССР. Сумская область. - К.: Гл. ред. УСЭ, 1980. - 657 с.
6. История городов и сел Украинской ССР. Черниговская область. - К.: Гл. ред. УСЭ, 1980. - 657 с.
7. Леонтьева Г.С. Географія рідного краю / [Леонтьева Г., Тюленєва В.О., Яценко Д.І., Черепанова Є.О.]. - Суми: Козацький вал, 1997. - 78 с.
8. Медицинский справочник туриста. - М.: ФИС, 1986. - 67 с.
9. Организация и проведение туристских походов. - М. : ФИС, 1987. - 219 с.
10. Питание в туристских путешествиях. - М.: ФИС, 1986 - 143 с.
11. Походи з учнівською та студентською молоддю: інф. – метод. вісн./ уп. О.М. Білецька. – Суми: ОЦПО та РТМ, 2015. – 58с.
12. Туристу о природе. - М.: ФИС, 1986. - 187 с.
13. Четвертая грань туризма. - М. : ФИС, 1984. - 150 с.
14. Інтернет ресурси:
<http://GoogleПланета Земля>
<http://www.nsgrad.com/index>.
www.poezdnik.kiev.ua/reki/ [html](http://www.ruschudo.ru)
www.ruschudo.ru
www.baidarki.kiev.ua
www.riverest.com.ua